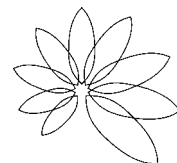

*Pöytäkirjojen
ulkopuolelta III*
Helsingin
Sanomain
Säätiön
kirjoituskilpailu

HELSINGIN
SANOMAIN
SÄÄTIÖ

Helsingin Sanomain Säätiö järjesti vuonna 2019 *Pöytäkirjojen ulkopuolelta III* -kirjoituskilpailun Päivälehti–Helsingin Sanomien 130-vuotissyntymäpäivän kunniaksi. Kilpailu on aiemmin järjestetty kahdesti: vuonna 2014, jolloin lehti täytti 125 vuotta, ja vuonna 2009 lehden täyttäessä 120 vuotta.

Kilpailuun saattoivat osallistua kaikki Sanoma Media Finland Oy:n entiset ja nykyiset työntekijät. Kilpailun tarkoituksena oli kerätä talteen muistoja ja kokemuksia mediayhtiön arjesta vuosikymmenten varrelta. Kilpailuun tuli tekstejä kaikkiaan 46 kirjoittajalta.

Tuomaristo luonnehti kilpailun tasoa erinomaiseksi. Kirjoittajat olivat nähneet paljon vaivaa tekstiensä vuoksi, ja niiden kautta lukija pääsi tutustumaan lehdeenteon ja lehtitalon moniin puoliin ja vaiheisiin.

Kilpailun ensimmäinen palkinto, 5 000 euroa, myönnettiin Jarmo Aaltoselle kirjoituksesta *Lahti–Mikkeli: all night long*. Tuomaristo perusteli valintaansa seuraavasti: ”Kirjoitus on tarkka silminnäkijäkuvaus vuoden 1986 panttivankidraamasta. Lahden aluetoimituksen kesätoimittaja tempaistaan hoitamaan yhtä maamme lähihistorian suurinta uutistapahtumaa ja jälkikäteen hän joutuu vielä raastuvanoikeuteen todistamaan tapahtumien kulkua. Ilmaan jää kysymys: mitä Mikkelissä oikein tapahtui?”

Toinen palkinto, 3 000 euroa, myönnettiin Heimo Liljenbäckille kirjoituksesta *Penkillä telemannin – Hempan runoilua Oulun myyntitoimistosta*. Tuomariston perustelut olivat: ”Kirjoitus antaa uutta tietoa yhdestä lehtitalon keskeisestä osasta, puhelinmyynnistä. Se kuvaa elävästi Oulun puhelinmyyjien työyhteisöä. Humoristinen kuvaus traagisistakin tapahtumista.”

Kilpailun kolmas palkinto päätettiin jakaa kahdelle kirjoittajalle – 1 000 euroa kummallekin. Palkinto myönnettiin Taina Lehtoselle kirjoituksesta *Se oli silloin ennen...* ja Heikki Kotilaiselle, joka osallistui kilpailuun kirjoituksella *Seitsemän kertomusta – mieleen jääneitä vaiheita työskentelystä Lehtikuva Oy:ssä Patricia Seppälän aikaan*. Tuomaristo perusteli valintojaan näin: ”Taina Lehtosen kirjoitus valottaa siinä kuvattujen henkilöiden kautta Sanoman vaiheita ja talon henkeä pitkältä ajalta, aina 1900-luvun alusta asti. Lisäksi se kuvaa kiinnostavasti aikaa, jolloin konttoristit alkoivat järjestäytyä ammattikuntana. Heikki Kotilaisen kertomukset taas syventävät kuvaa yrityksestä ja valokuvaajan työstä. Kirjoituksista käy hyvin ilmi Patricia Seppälän vaikutusvalta kuvatoimistojen maailmassa sekä se huolenpito, jota Seppälä eri tilanteissa osoitti työntekijöitään kohtaan.”

ENSIMMÄINEN PALKINTO

Lahti – Mikkelin all night long

Jarmo Aaltonen

Helsingiläinen saumaaja Jorma Takala ryösti Helsingin Jakomäen KOP-pankin elokuussa 1986, otti kolme panttivankia mukaansa ja ajatti auton Mikkelin torille, jossa se räjähti.

Se oli ollut tavanomaista vilkkaampi perjantaipäivä 8. elokuuta 1986 Helsingin Sanomien Lahden-alueitoimituksessa. Kesätoimittajana olin rampannut muutamissa tilaisuuksissa ja tehnyt niistä uutisia lehden eri osastoille ja hoitanut muut rutiiniasiat kuten poliisin ja palokunnan soittokierrokset Kanta-Hämeestä Keski-Suomeen.

En ollut juurikaan ehtinyt seurata päivän uutisvirtaa, mikä tarkoitti tuolloin lähinnä sähköisiä välineitä ja nurkassa nakuttavaa STT:n printtikonetta – someahan ei ollut keksittykään. Hoitelin alueitoimituksen iltavuoroa, jonka päätteeksi olin aikonut lähteä bussilla tyttöystäväni luokse Helsinkiin.

Sen vuoksi päätin käväistä kämpilläni muutaman kilometrin päässä Kariniemessä pakkaamassa laukun ennen iltasoittokierrosta poliiseille ja palokuntiin. Puoli yhdeksän televisiuutisissa puhuttiin jostakin hässäkästä Helsingissä, mutta laukkua pakatessa en kiinnittänyt siihen isoa huomiota, kunnes keskustoituksesta soitettiin.

Antti mukaan ja matkaan

Apulaisuutispäällikkö kertoi, että Helsingin Jakomäessä oli ryöstetty pankki, otettu panttivankia ja lähdetty kohti Lahtea. Kysyin ketkä ovat konnan perässä, johon tuli vähän nolosteleva vastaus, että ei kukaan. Hesarin toimittajat ja kuvaajat olivat jääneet Jakomäessä poliisin eristyksen taakse, joten auton perässä ei ollut yhtään HS:n toimittajaa.

Lähdin kiireen vilkkaa takaisin työpaikalle Lahden keskustaan. Pian tuli tieto, että kaappaja olikin kääntynyt Mäntsälästä takaisin, mutta kohta taas, että valkoinen VW Passat oli kiekannut uudelleen ja tuli jälleen kohti Lahtea. Jäin miettimään, kumpaa kautta se tulisi: vanhaa tietä vai Lahden ohitustietä eli mihin kannattaisi mennä vastaan.

Soitin valokuvaajallemme Antti Johanssonille kotiin ja kerroin tilanteen. Antti sanoi, että oli juuri tullut saunasta ja ottanut pari olutta, joten auton rattiin hän ei lähde. Kysyin lähtisikö hän mukaani, jos hakisin hänet kotoaan Liipolasta. Olin näet juuri havainnut, että alueitoimituksen pomon Kuparisen Jaskan auton avaimet olivat hänen pöydällään – mies oli onneksi lähtenyt suoraan töistä

perjantaikaljoille. Minulla ei ollut silloin omaa autoa.

Nappasin avaimet, hain auton kellarista ja suuntasin Liipolaan. Sitä ennen olin yrittänyt saada Lahden poliisilta tietoja kaappaajan liikkeistä, mutta heidän suunsa oli visusti tukittu; KRP oli ohjaksissa. Hain Antin ja ajoin Lahden pohjoispuolelle Holman risteykseen, jossa nelos- ja viitostie erkanevat.

Poliisit tuppisuina

Onneksi pomoni autossa oli siihen aikaan melko harvinainen ARP-puhelin, joten päätin vielä kerran soittaa tutulle poliisille ja tiukkasin: ”Sano nyt saatana edes kumpi: neljä vai viisi!” Poliisi vastasi ”viisi”, joten kiitin ja suuntasin viitostielle kohti Heinolaa. Eipä kauaa tarvinnutkaan ajella, kun vastaan tuli Volkswagen Passat ja muutaman sadan metrin letka poliisiautoja.

Huoltoasemat oli pimennetty, jotta kaappaaja ei saisi bensaa. Yhdeltä hän ehti saada kahdeksan litraa ja kääntyi taas kohti Heinolaa ja siitä edelleen Mikkeliin päin. Liityimme letkaan puoliltaöin ja raportoimme pitkin matkaa tilanteesta keskustoitukseen, sillä lauantailehden painokset olivat menossa kiinni.

Keskustoituksessa piirrettiin lehden painoksiin karttaa sitä mukaa kuin raportoin letkan kulusta. Jatkuva rimputtelu alkoi käydä hermoille semminkin, kun en ollut parhaalla tuulella; minun piti olla Helsingissä silloisen tyttöystäväni tukena, joka oli päässyt juuri sairaalasta.

En siis ollut kohteliaimmalla päälläni puhelimessa. Keskustoituksen pikkusatraapit taisivat loukkaantua varsinkin, kun seuraavan maanantain aamupalaverissa uutispäätoimittaja Simopekka Nortamo tivasi, että mitä keskustoituksessa oikein puuhasteltiin sillä aikaa, kun joku kesätoimittaja Lahdesta hoiteli yksin koko kaappauksen.

Lynkkausmieliäla vallalla

Kaappari ajatti auton Mikkelin keskustaan ja pysähtyi lopulta ”kunnia kierroksen” jälkeen torin varteen Maaherrantalon eteen vähän yhden jälkeen yöllä. Minä sain parkkeeratuksi automme vähän matkan päähän ja siirryimme Antin kanssa torin laidalle kohtisuoraan Passatiin nähden. Poliisi eristi torin niin, että tilannetta pääsi tarkkailemaan vain torin toiselta puolelta.

Minusta tuntui, että me olimme poliisien lisäksi suurin piirtein ainoita selviä ihmisiä paikalla, koska kapakat olivat juuri menneet kiinni ja humalaiset purkautuivat ihmettelemään operaatiota. Sympatiaa kaappaajalle ei herunut, vaan jengi möykkäsi lähinnä tyyliin ”ampukaa se paska”, ja ”eikun nappi ottaan”.

Yö oli kylmä kuin ryssän helvetissä ja minulla pelkkä t-paita päällä, joten silloin tällöin täytyi käydä käyttämässä autoa ja vääntämässä lämmitys täysille. Muutoin tunnit kuluivat melko rauhallisesti ilman näkyvää tai kuuluvaa muutosta tilanteeseen: kaapparin auto seiso poliisien suluttamana ja

valaisemana Maaherrantalon edessä.

Myös Mikkelin poliisin suut oli tukittu: toria vahtivilta poliiseilta ei herunut minkäänlaisia kommentteja, mutta he käyttäytyivät muuten ystävällisesti. Harkitsin jossakin vaiheessa kiertäväni Maaherrantalon pihan kautta tikkaita myöten sen katolle, mutta myöhemmin siunasin itseäni, etten toteuttanut huimapäistä ideaani.

Nyt tuli tappokäskey

Poliisit olivat siihen asti käveleskelleet kiväärin olalla rauhallisen oloisina, mutta puoli neljän jälkeen lauantaista vasten yöllä tilanne muuttui. Näin kuinka harmaa siviili-Lada rullasi hiljaa torille, pysähtyi joksikin aikaa ja poistui sitten.

Päättelin, että nyt tuli tappokäskey ja kaappaja nitataan siihen. Tähän viittasi sekin, että poliisit ottivat pyssyt olalta ja osa heistä kyyristyi aseisiin torin laidalla olevan puhelinkeskuskaapin tms. taakse. Siksi aloin tässä vaiheessa ottaa kellosta tapahtuma-aikoja minuutilleen ylös.

Myöhemmässä poliisitutkinnassa harmaasta Ladasta ei tosin löydetty jälkeäkään, joten minun on täytynyt nähdä näkyjä – ja näkyjen näkijätähän luokitellaan useimmiten hulluiksi...

Tilanne kärjistyi myös niin, että kaappari Jorma Takala halusi päästä sulutuksesta ulos, mutta poliisit eivät päästäneet. Kuulin ensimmäistä kertaa myös siihen asti vain panttivankien kautta neuvotelleen Takalan omaa ääntä, joka huusi poliisille mm. ”Turpa kiinni!” ja ”Jos me ei lähdetä tästä eteenpäin, niin sitten ylöspäin.”

Aseet tanassa ikkunassa

Toimiini vaikutti sekin, että näin kuinka lääninhallituksen ikkunoita availtiin ja sisällä ilmeisesti ”Karhukoplan” erikoispoliisit ottivat kivääreineen ampumaseentoja. Juuri kun kyttäsin paikkaa, että pääsisin poliisien selän takaa livahtamaan torin poikki lähemmäs, kuului laukaussarja ja sen jälkeen kaksi voimakasta räjähdystä: ensin ilmeisesti pamahti kaappaajan dynamiittikassi ja sitten Passatin bensatankki. Maaherrantalon edusta leimahti liekkeihin satojen metrien matkalta.

Seisoin edelleen samoilla sijoillani, vaikka takanani suuri osa yleisöstä heittäytyi maahan. Sen huomattuani vetäydyin myös nopeasti parkissa olleiden autojen suojiin. Aamun valjettua olin helpottunut, etten ehtinyt lähemmäksi, sillä räjähtäneen pakoauton rautaromua oli satanut tarkkailupisteelleni asti.

Pamauksen jälkeen tilanne oli kuin Beirutissa, sillä kohta myös selkäni takaa kuului voimakas räjähdys. Skitsofreenisessä tilanteessa, ambulanssien ja paloautojen sireenien ulvoessa ei voinut tietää, mitä tapahtuu ja mihin kannattaisi mennä. Kulman takaa nousi savupatsas, joka tulikin erään kerrostalon sisäpihalla seisseestä moposta. Joku hullu oli tuikannut senkin bensatankin tuleen.

Lohduton näky

Aamun tullen näky oli lohduton, kun pelastusviranomaiset siivosivat ihmisen- ja autonosia torilta jätösäkkeihin. Romua oli joka puolella. Maaherrantalon seinät olivat kuin kranaatti-iskun jäljiltä ja lähitalojen ikkunoita oli mennyt paineallostasta säpäleiksi.

Torilla parveili joukko toimittajia ja valokuvaajia haastattelemassa silminnäkijöitä. Mietin hetken, että pitäisiköhän minunkin, kunnes älysin, että minulla taisi olla virkummat silmät kuin humalaisilla mikkeliiläisillä.

Yhytimme jossakin välissä HS:n Mikkelin-aluetoimituksen toimittajan Jussi Otalahden. Menimme Antin kanssa aluetoimitukseen töihin sen jälkeen, kun olimme turhaan yrittäneet päästä paikalliselle poliisiasemalle ja sairaalaan arvioimaan vahinkoja. Koko tiedotus oli keskitetty Helsinkiin poliisijohdolle, joka oli vetänyt operaatiota poliisiylijohtaja Olli Urposen ”johdolla” pääkaupungista käsin.

Antti vedosti kuvat, lähetti ne Helsinkiin ja ryhtyi rättiväsyneenä nukkumaan pöydälle. Antin kameraan oli tallentunut samanlaiset räjähdyskuvat, joilla Lehtikuvan Heikki Saukkomaa sittemmin pokkasi Vuoden uutiskuva-palkinnon, mutta Antti vaatimattomana miehenä ei ollut omiaan edes tarjonnut kilpailuun.

Aamun valjetessa paikalle porhalsi helikopterilla väkeä HS:n keskustoimituksesta. He rupesivat kyselemään, olemmeko käyneet poliisiasemalla, sairaalassa ja siellä ja täällä. Vastasimme lakonisesti, että kaikki on tsekattu ja vesiperä saatu, koska operaation johto on Helsingissä. Kun keskustoimituksen porukat poistuivat, Otalahden Jussi tokaisi: ”Nyt kun nuo oikeat toimittajat lähtivät, niin ruvettaisko Aaltonen töihin...”

Aloin kirjoittaa juttua, ja Antti lupasi ajaa takaisin Lahteen. Aamulla autossa puoliuudessa kuuntelin radiouutisia, joissa Urponen ja muu poliisijohto kiisti kaiken vastuunsa tapahtuneesta ja yritti sälyttää sitä jollekin.

Siinä vaiheessa tartuin vihaisena ARP-puhelimeen ja soitin Helsinkiin, että pankaa nyt helvetissä ainakin ne loppuvaiheen kuvaukseni ja Takalan viime huudot lehteen, kun poliisijohto yrittää sälyttää vastuuta kenttämiehille. Lupasivat pomminvarmasti laittaa.

Sotilaat syytteessä

Myöhemmin panttivankidraamassa kuolleen Jukka Häkkisen omaisten asianajaja Markku Fredman haastoi minut Mikkelin raastuvanoikeuteen todistajaksi. Fredman soitti Lahden-aluetoimitukseen ja kertoi saaneensa tietää, että yksityiskohtaisin selostus tapahtumien kulusta oli käsialaani.

Koska en ollut ikinä ollut haastettuna, soitin vastaavalle päätoimittajalle

Heikki Tikkaselle kysyäkseen, miten minun tulisi toimia. Tikkanen sanoi soittavansa hetken päästä takaisin ja totesi sitten, että menet vain sinne raastupaan ja kerrot rehellisesti mitä näit.

Tilanne oli minulle kiusallinen, koska Ilta-Sanomien rikostoimittaja Hannes ”Murha” Markkula oli saanut vihiä asiasta ja teki lehteensä ennakkojutun oikeuteen haastetusta ”yllätystodistajasta”.

Itse rosispäivänä oikeuden ahdas eteinen oli väärällään toimittajakollegoita ja kaikki tietysti kimpussani. Satuun vilkaisemaan olkani yli, jossa kuiskittiin yllätystodistajasta ja osoiteltiin minua. Tunnistin Kari Tulikouran, joka oli yksi Karhu-ryhmän ampujista ja joka menetti räjähdyksessä jalkansa. Markkula kirjoitti seuraavan päivän lehteen oikeudenkäynnistä koko sivun otsikolla: ”Yllätystodistaja: Poliisi vyörytti tahallaan”.

Raastuvassa minun piti oikein kynän kanssa alleviivata lehdestä, mitkä osat olivat minun käsialaani – olennaisimpana viime hetken tapahtumat ennen räjähdystä. Oikeuden tuomari oli omituinen savolainen, joka keskeytti vähän väliä todistukseni. Kun kerroin itsestään selvänä, että poliisi ei päästänyt pakoautoa sulutuksesta pois, tuomari keskeytti toteamalla, että pidättäydytäänpä vain todistajan havaintoihin, ei tulkintoihin.

Surmansa saaneen panttivangin Jukka Häkkisen omaiset vaativat kuudelle poliisille rangaistusta taposta, mutta Mikkelin raastuvanoikeus ja Itä-Suomen hovioikeus vapauttivat poliisit syytteistä. Korkein oikeus tuomitsi myöhemmin Karhu-ryhmää johtaneen komisarion 6 000 markan sakkoihin kuolemantuottamuksesta ja virkavirheestä.

Tulikouraa vastaan en missään tapauksessa halunnut todistaa, sillä Karhukoplan miehet ovat ammattimiehiä, sotilaita, jotka eivät ammu ketään ilman käskyä. Sitä vastuutaan väistellyttä käskyttäjää ei kuitenkaan koskaan löytynyt.

Eikä sitä Ladaa.

Johdanto

Vaikka olen puhelias ja sosiaalinen luonne, niin olen aina inhonnut puhelimella soittamista. Kävelin vaikka 5 kilometriä, että sain keskustella toisen ihmisen kanssa kasvokkain. Tein 90-luvulla juttuja lehtiin freelancerpohjalta, mm. Ilta-Sanomiiin. Jotta sain myytyä ideani, piti joskus tarttua mustaan bakeliittipuhelimeen ja soittaa vieraalle uutispäällikölle. Minulla oli pöydällä muistivihko ja käsinkirjoitettu spiikki. Sitten piti tietysti soittaa usein haastateltavalle ja sopia tapaaminen. Haastattelu ja jutun kirjoittaminen olikin sitten helpompaa.

Sittemmin kirjoitin muutaman lastennäytelmän, tein lauluja ja laulutekstejä. Hoidin myös yleensä näytelmien tiedottamisen ja keikkajärjestelyn. Tai kirjoitin markkinointiesitteet ja joku muu tarttui niiden pohjalta puhelimeen, en minä.

Vuonna 2001 kesäkuussa lähti perhe, heinäkuussa työpaikka ja elokuussa asunto. Ei tarvinnut paljon siltoja takanaan poltella, kun muutama vuosi myöhemmin muutin Turusta Ouluun ollakseni enemmän lähellä lastani. Uudessa kotikaupungissa minulla ei ollut suhteita eikä verkostoja. Niitä olisin tarvinnut, kun ystävä tarjosi töitä verkostomarkkinoijana. Ei siitä mitään tullut, en osaa myydä tai en oikein ilennyt kertoa pesuaineiden ja vitamiinien kalliita hintoja. En päässyt palkintomatalle Seychelleille.

Sain vuokratämpän ja Sanomien Oulun myyntitoimisto tarjosi minulle säännöllistä päivätyötä. Palkka oli tosin hieman pieni, mutta yhtiö tarjosi mahdollisuuden saada lisää, kun pääsee provikoille. Sain myös mukavia kohtalotovereita. Osasta tuli pysyviäkin ystäviä. Minusta koulutettiin telemarkkinoinnin ammattilainen. Minusta tuli siis puhelinmyyjä.

Ei siinä mikään auttanut, pakko oli tarttua aamulla luureihin. Kauppasin aikauslehtiä kymmenen vuotta kunnes pääsin eläkkeelle. Ehdin ottaa noin 350 000 puhelua ja 22 000 kertaa asiakas sanoi, että ”laita tulemaan”. Niin syntyi kauppa: 7 kuukautta Aku Ankaa (AA), 5 kuukautta Mimmejä (Me Naisia, MN) tai pieni pätkä Kodin Kuvalehteä (KK) eli Kökkeliä, kuten lempinimi Oulun toimistolla kuului. (Hesalaiset taas puhuivat Kottarista.) Kun kerran sain myytyä kestona vuoden jakson Kökkeliä, totesin tyytyväisenä naapurisellin soittajalle, että ”jopa taposta ensikertalainen saa lyhyemmän tuomion”.

1. luku – Soittajan työpäivä

Puhelinmyynti on siistiä ja fyysisesti helppoa sisätyötä. Kaksi asiaa tekee siitä henkisesti kuluttavan. Tai minulle neljä: puhelin ja myynti, ja kaksi muuta ovat uuvuttava monotonisuus ja ärsyntyneiden asiakkaiden torjuva käytös. Aloitan kaksisataa kertaa päivässä: ”Liljenbäckin Heimo, Sanomien toimistolta Oulusta hei! Lyhyellä ja mukavalla asialla soitan, kun ...” Ja sitten tarjous ja ennen kaikkea huippuhyvä lahja. Spiikki ja tilanne palaa elävänä mieleeni vuosien takaa.

Kerran alkoi mielessä soida sadepäivän tunnelmissa Juicen Syksyn sävel. Yksitoikkoisuutta tappaakseni alkoi muistilehtiöön tulla uusia sanoja Juicen säveleeseen.

Soittajan sävel

*Sali täyttyy soittajista, elämä on puurtamista
painan luurit päähän ja odotan hiljaa
heitän mikkiin tarjouksen, kohtaan tutun vastustuksen
mutta nyt on alkukuu ja minussa on virtaa*

*En ilosta soita, en surusta soita
mä soitan että palkkaa saan
muuten en ees alkaiskaan soittamaan*

*Hintaa kehun mä paljon, lahjaa kehun ehkäpä enemmän
mutta sillä lailla naiset nää selätän*

*Kun mä saan otteen sinuun, pomokin se uskoo minuun
vaikka edes spiikkiin usko en
Kun menee kiinni kaupan hanat, mistä löydän oikeet sanat
nyt on loppukuu ja minusta näkee sen
(ja sitten vielä sama kertosaie)*

Niin minulla alkoi syntyä lauluja, runoja tai muita lausahduksia, jotka kevensivät omaa ja kohtalotovereiden taakkaa (ainakin osalle). Soittajan sävel-tekstiin kiteytyy työpäivän ja kuukauden kulku. Aamulla meillä on yhteispalaveri, jossa jaetaan ryhmäpäälliköiden tekemä yksisivuinen spiikki tarjoushintoineen ja tilauslahjoineen. Kaikki neljäkymmentä henkeä (ainakin silloin alussa) soitti samaa tarjousta, esimerkiksi puoli päivää Nalle Puhia (NP) ja puoli päivää Meidän Perhettä (ME).

Ja käytävällä kysyttiin toiselta ”miten menee, monta kauppaa sulla on”. Niitä laskettiin tarkasti pitkin kuukautta, toiset stressasivat enemmän, toiset

vähemmän. Mutta tietyt rajat oli hyvä saada tyyliin vähimmäistavoite 140–160 kauppaa tai sitten saattoi tulla noottia pomolta. Toisaalta jos ylitti 240 tai peräti 300 kaupan rajan, alkoivat provikat paukkumaan. Peruspalkan lisäksi pankkitilille ilmestyi niiden tuomia runsaita lisäeuroja.

Kuukauden viimeisenä työpäivänä oli eri tunnelma kuin aiemmin. ”Mun pitäs saada vielä 8 kauppaa, että pääsis boonuksille.” ”Mä putosin jo kelkasta, kun oli kaksi saikkupäivää.” Ja kun työpäivä läheni loppuaan ja puuttui vaikka kolme kauppaa, niin oli miltei pakko jäädä iltaan soittamaan. Saattoi olla kiinni yhdestä ainoasta kaupasta ja sai kaksisataa euroa enemmän tiliin. Voit arvata, että se pani puristamaan penkillä telemannin.

Yksi riesa oli pakit. Asiakas saattoi peruuttaa kauppansa juuri kuun vaihteessa ja pakkien myötä myyntilistassa olikin kaksi kauppaa vähemmän. Siksi pomo neuvoi tekemään provikkarajan päälle vielä pakkivaran tai kaksi. Sitten kyselemään, mitä iltavuoro soittaa. ”Ei kai ne ole Cosmoa laittaneet kuun viimeiselle päivälle”, parahtaa yksinhuoltajaäiti ja soittelee naapuria hakemaan muksut tarhasta. ”On siellä myöhemmin sitä hyvää EeTeetä tarjolla”, iltavuoron pomo lohduttaa. ”Pakko kai se on jäädä yrittämään.” Kello tulee neljä ja kello tulee kuus ja sitä mukaa pahenee mun Aku Ankka -bluus.

2. luku – Tilaajalahjoja ja merkkipäiviä

Omassa kopissa oli pöytä, tietokoneen näyttö ja melko hyvä ergonomiseksi suunniteltu tuoli. Näytölle tuli hiirtä näppäämällä asiakkaan nimi, osoite, kenties ikäkin ja ennen kaikkea ostohistoria. Jos nimenä oli Terttu tai Seija, tarjosin eri lehteä kuin Janni-Marikalle. Jos näin, että neljä kuukautta sitten asiakkaalta oli päättynyt KK:n tilaus, niin äkkiä pengoin lokerosta Kökkelin tarjouksen, vaikka päivän epistolana olikin Mimmin myynti. Jes! Tuore passiivi. Jos näytöltä näki, että Marja oli tilannut 6 vuotta sitten pikku pätjän Gloriana, niin silloin oli pakko yrittää edes sitä päivän Mimmiä. Marja oli ”vanha passiivi” eli jos hän ei kaikista kuuden vuoden soitoista huolimatta ole innostunut Gloriasta, niin tuskin nytkään.

Tietokone hoiti soittamisen automaattilla, ja kun hiirtä napautti alkoi kyllä äkkiä kuulua asiakkaan ääni. Hempan vakiokysymys kuuluikin uusille tulokkaille: Millainen on Sanomien huvipuisto? – No? – Sinulla on oma karuselli ... siis karu selli ja kauhutunneli on napinpainalluksen päässä.

Itävaltalainen vuoristokristalli koruissa synnytti seuraavan kysymyksen: Millainen on puhelinmyyjien jääkiekkjoukkue? – No? – Sinulla on neljä pakkia, kaksi Swarowskin ketjua ja koko homma hoidetaan kolmessa erässä!

Kun aikansa istuu yksin kauhutunnelissa, niin joskus on pakko antaa koneen jäähtyä, siis oman kovalevyn ja silloin voi paeta rukouksen kautta Jukka Kuoppamäen tavoin toiveiden maahan. Jumala, anna mulle kärsivällisyyttä ja heti (Anna mulle tähtitaivas).

Anna mulle autobildi

*Anna mulle Autobildi, anna pala taivasta
anna mulle Aku Anka, että pääsen vaivasta
anna mulle kolme vuotta Kökkeliä kestona
heitä mulle Witchi taikka Mikrobitsi, nyt ei ole estoa*

*(puhuen) Aikuisen naisen aamu sehän alkaa jo Sarasta
jokaisen meidän päivään Meidän Perhe on parasta
mutta pääsee perkeleet ja pääsee voihan vee
jos ei tule KasiVee eikä edes EeTee
että voi voi voi voi, voi ja huh
eikä soita Nalle Pub*

*Nyt on mulla tilaamiseen himoa ja halua
anna tulla ledivalo ja monitoimikalua
anna mulle Marin mekko, että pääsen hurmioon
anna mariskoli taikka alkoholi
kiskoo minut turmioon*

Lausuin tämän joskus aamunavauksessa pyyntönä paremmalle päivälle. Ryhmäpäälliköt puolestaan antoivat käytännön neuvoja ja kyselivät soittajilta, millä sanoilla he onnistuivat myymään uutta Sara-lehteä.

Kun sitten tarjoilin kopistani aikuisten naisten uutuutta hieman huonolla menestyksellä, niin syytin siitä huonoa mainoslausesta:

- Meillä alkoi ilmestyä uutuuslehti Sara, joka ..., aloitin tarjouksen.
- Mitä sä tänä soitat, et sä nää, että olen nukkumassa, äkäinen Jaana vastaa.
- Sara on lehti aikuiselle naiselle, jolla on aivot (mainosta siteeraten). Ops, nyt menikin väärään paikkaan, päätän puheluni.

Tilaajalahjat on oma maailmansa, johon alussa en uskonut. Kuka tarvitsee huiveja, koruja tai meikkipussukoita? Hyvin moni! Jos siihen sanoo vielä taikasanan Marimekko, tuleekin äkkiä hiljaisuus kauhutunnelin päässä. Ja se on hyvä merkki. Kiitokset Merjalle, entiselle Egyptin matkaoppaalle ja sivistyneelle kulttuurien tuntijalle.

– Kuuntele Heimo tätä mun puhelua. Korosta sitä Marimekkoa heti alkuun ... soitan Mari-me-kon ja Sanomien yhteiskampanjalla ja sano sen kosmetiikkalaukun, ei siis meikkipussukan, hinta, näin neuvoi Merja minua, vaikka tuli viikkoa myöhemmin taloon. Tuona päivänä tein 12 kauppaa ja olin tyytyväinen. Merjalla niitä oli 40!

Merjan kanssa oli kiva jutella, hän oli kuten romani, ei jaaritellut muuten

työasioita. Hänellä oli hyvä yleissivistys. Ja mitä enemmän rouvat puhelimesta riemastuivat tai hermostuivat, sitä hiljaisemmalla, rauhallisemmalla äänellä yksinhuoltajaäiti syötti kaihimummolle kuin kiukkuavalle lapselle tarjousta lusikallinen ja argumentti kerrallaan.

– Kestona lähtee, mutta tähän osaatte sen kokeneena lukijana kyllä määraaikaistaa. Kiitos tilauksesta ja hyviä päivänjatkoja, kuului raivostuttavan usein sermin takaa! Tänään Merja pitää pientä, kotoisaa kahvilaa Oulun keskustassa. Cafe Dolcessa saa italialaistyyppejä herkkuja. Päivän keitto ja rosmariinin tuoksuinen perunapitsapala tekee n. 7 euroa. Taidanpa ensi viikolla poiketa lattella ja porista kiireisen kahvilanpitäjän kanssa.

Meidän miesten pitäisi lukea varmaan enemmän Me Naisia, niin oppisimme heistä paljonkin uutta. Naiset tiesivät kyllä Sanomilla, mikä on mariskooli. Itse pidin sitä joutavana lasiastiana karkeille, kompiAISille, kuten nuo oululaiset sanoivat. Tuskin sillä nyt Nalle Puhia myydään. Ja tietysti olin taas väärässä.

– Jos sinulla on siellä pikkuväkeä, niin minulla taas olisi mainio tarjous puolen hehtaarin metsään ihanasta Nalle Puhista. Vuosi alle neljälläkymppillä ja mukaan tulisi ..., aloitin kamppanjatarjouksen lapsiperheelle.

– En nyt tiedä, ei poika vielä lue sarjakuvia, vastasi Jenna.

– Mutta näitä lukeekin aikuinen ääneen ja mukana on niitä puuhatehtäviä, saat niiden myötä omaa aikaa. Tilaajalahjana on sininen mariskooli, jatkoin.

– Ei sentään se tummanpunainen, se on hirmu kallis. Mutta jos sinulla on oikeesti mariskooli niin voin minä sen ottaa.

– Kyllä tämän tumman tai turkoosin sinisen mariskoolin arvo on valmistajan mukaan yli 40 euroa.

– Okei, no pistä tulemaan, mä haluan sen. Mikä lehti siinä tuli mukana?

Eipä monikaan kulkenut käytävällä, vaan joka kopissa porisi mariskooli, hyvä että ehti kauppoja kirjaamaan. Materiaali alkoi loppua jo kello yhdentoista korvalla, ja vaikka matsku pyöri neljännellä kierroksella (tietokone oli tavoitellut asiakasta jo neljännen kerran), vielä sieltä ahkerimmat puristivat mariskoolista viimeisetkin helmet. Ja meni siinä sivussa Nalle Puhejakin.

Vaikka remonteista tai tekniikasta(kaan) en paljon ymmärrä, niin Autobildin kylkijäisenä ollut monitoimityökalu sai minut innostumaan. Ei se mikään Leatherman ollut mutta hyvä peli.

– Tää on poikkeuksellisen halpa tää Autobild, alle 2 euroa kappale, et muuta autolehteä siihen hintaan saa. Ja vaikka monitoimityökalu ei olekkaan mikään letermanni, niin tämä kestää kyllä vääntöä. Meisselien ja ruuvareiden lisäksi tässä on hyvät kärkipihdit ja pieni, kirkas ledvalo, hehkutin luureissa, sillä käytävän palkintopöydällä oli työkalut omassa pussissaan kuudella tilauksella. Halusin sellaisen, koska yksitoistavuotias poikani taatusti tykkäisi siitä.

Kuukausi sitten muuton yhteydessä löysin kolme toimivaa monitoimikalua. Sekä Monking-laukkuja ja -reppuja kaapin perältä. Sekä Luhdan pyyhkeitä, Jokipiin pellavan kylpytakin, Savonia-astioita, pihviveitsiä, Paratiisi-sarjan kupit ja lautaset, Anka-kylpypyyhkeitä, verenpaine- ja astemittarit, talousvaaka (punnitsee gramman tarkkuudella, tosin rouva ei ihan mahdu istumaan sen päälle), laatikoista löytyi kolme hyvää digikameraa täynnä kuvia. Ja on minulla Sanomien palkintopöydältä digisoitinta, korvakuulokkeita, tietokonetarpeistoa, sääasemaa ja piikkimatto Sportilta. Pitäisköhän käydä vielä soittamassa, kun 2007 marraskuun palkintona ollut MoccaMaster korisee vanhuuttaan. Paistinpannut, Hackmanin kattilat ja aterimet ja silikonisetin lastat, vuoat ja pullasudit. Jonkun soitto on suruista tehty, mutta Hempan keittiössä ja kylpyhuoneessa on laatutavaraa, mitä en ehkä itse olisi raaskinut palkallani ostaa. Makuuhuoneen yöpöytä oli taas täynnä aikakauslehtiä.

Miksi muuten puhelinmyyjän vaimo on nyrpeänä makuuhuoneessa?

– No?

– Kun mies tulee aina lyhyellä ja nopealla asialla!

Pieni muistuma vielä Autobildipäivästä. AB on Suomen nopein autolehti ja testit tehdään Suomen Lapissa. Minulla ei ole edes ajokorttia, mutta jonkin sortin moottoriturpa kuitenkin. Ja eivät kaikki Sarit ja Ritvat lue naistenlehtiä, huomasin.

– Autobildin lahjana saat 35 euron arvoisen monitoimityökalun, yrittelin.

– Mitä? Mikä monitoimikalu? Sitä mä kaipaankin kun mä painan päivän rasvamontun pohjalla yksin omassa hallissa. Ukko on kunnan hommissa ja sillä on aina sama yksitoimikalu. Voisin mä oikeesti ottaa ne autopiltitkin, asiakkaat voi selailla niitä odotellessaan, naureskeli pirtsakka Tiina, mekaanikko ja yksityisyrittäjä.

... on juhlavuosi aiheena

Jos tilaajalahjat etenkin alkuaikoina saivat ihmetyksen valtaan – käänsin sen kyllä sittemmin omituiseksi eduksi, siitä myöhemmin – niin juhluvuoden tarjoukset vastaavasti herättivät ennen kaikkea hilpeyttä. Ymmärrän kyllä, että kun Kodin kuvalehti täytti pyöreitä vuosia, se kannatti huomioida. Tietysti silloin on myös kunnan tarjous, uskoo asiakkaat. ET täytti 35 vuotta, tai siis täyttää ensi kuussa, sitten ensi viikolla ja vihdoin huomenna. Sitten on tarjous voimassa, kun ”Et:hän täytti viime viikolla ... viime kuussa ... viime vuonna 35 vuotta ja saamme viimeisen kerran hyödyntää hyvää tilaajalahjaa ja juhlahintaa, joten ...” Näin olimme juhlahuumassa, melkein samppanjaa kilisteltiin, mukamas. Sanomien pikkujouluissa muistelin tätä asiaa, kun puin juhlatarjouksen M.A. Nummisen sanoihin ja Krokotiili Genan

Syntymäpäivälauluun (Minä soitan harmonikkaa). Nyt tekstin esitti Sanomien kuuden hengen naiskuoro ja itse sain juhlahuoman innoittamana heilua kapellimestarina!

*Jalankulkija vastaa, ”kuka hemmetti soittaa
olen märkä ja myös vetinen”
Vaan ei kännykkäkansa voi arvata sitä
miksi oon tänään niin iloinen*

*Minä soitan tarjousta, on juhlavuosi aiheena
kun on EeTeen ikä kolme viisi, jälleen huomenna*

*Lentokoneita lentää, kaulanauhoja saapuu,
silkkiliinoja myös mukana
vaan jalankulkija empii, ”kun on kaapistot täynnä
lompakoita ja noita koruja”*

*Minä vietän synttäreitä jotka Sportti tarjoaa
ja Autobildin neljää vuotta juhlin huomenna*

Juhlahumu kääntyi liikaa käytettynä laskuhumalaksi.

– No oikein paljon onnea sinne, totesi sarkastinen vanha rouva Kokemäeltä ja sulki puhelimen.

3. luku – Asiakkaat: kaihimummo ja ankantilaajat

Jos myyjät tuntuvat joskus hieman omituisilta, niin samaa voin sanoa asiakkaistakin. En koskaan ja missään ole törmännyt herttaisiin mummoihin, jotka valehtelevat niin paljon. Paitsi EeTee-päivänä. Lanseerasin viiden K:n säännön ettei voi tilata: kaihi, kierrätys, Kanarialle lähtö, kesä ja kirjastot. Vaikka Pudasjärven Taimilla on 26 kilometriä kylälle ja kirjastoon, niin sielläpä hän käy lehdet lukaisemassa. Tai muita muunneltuja totuuksia. Joskus voi kyse olla ruumiista irtautumisesta.

– Mä en ehdi nyt tilaamaan, kun mä oon tuolla ylhäällä ikkunalaudalla.

Sekaisin alkoivat mennä myös Hempan säkeet. Hiljaa Suuri Käsityölehti rapsahtaa / kaihimummon pirtin hämärässä / mummo tutkii ”Kässäriä” tässä, lehtee jonka lapsen lapsi saa. / Kerran toimi mummo niinkuin toimi ”Kässäri” / mutta siitä kauan ja kauan tietysti / mummo raksuttaa mennyttä aikaa.

Silti mummoja ei sovi haukkua. He ovat uskollisimpia tilaajia ja heitä on paljon. Ja paljon on silloin puhelinnumeroitakin. ET-kampanja kesti joskus kaksi päivää. Kaksi päivää peräjälkeen. Vieläkin havahdun yöllä tuskan hieken ja

ahdistavaan tunteeseen. ”Meillä on vielä Eetee-aineistoa”, pirteä ryhmäpäällikkö hihkaisee.

Pidän ET-lehteä parhaimpana Sanomien tuotteena, hyvin toimitettu, asiallinen ja monipuolinen. Toki löytyy punainen mummo, joka sanoo, että ”Se on rikkaitten porvareiden lehti. Niillä on aina uusi rakas. Ja ne on onnellisia.” Ja sitten kohta valkoinen mummo purnaa: ”Se on niiden kommunistien lehti. Toissa vuonna oli sen Hannu Taanilan haastattelu. Ja niillä lukijoilla on uusi aviomies. Ja ne on olevinaan onnellisia.” Kaikkia ei ole helppo miellyttää.

Harva silti oikeasti haukkuu meidän EeTettä. Sitä tilattiin ja tilataan paljon. Laskin jonakin kuukautena, että eeteemuori maksoi 70 % minun palkastani. Mutta kyllä niille mummoille soitetaankin. Välillä on pakko hyräillä Sami Babitsinin ja Daa-da-daadan hengessä:

*Jälleen lähtee soitto soimaan
muorit alkaa mekkaloimaan
puhuu päälle niinkuin ennenkin
Kun ne huutaa halki Suomen
suljen silloin silmäluomen
jää korvat auki mulla kuitenkin*

*Ei ei, en mä saata
huutaa mummo, huutaa taata
vaan niin on mennyt usein ennenkin*

*Äsken huusi Mikkelistä
seuraavaa en muista mistä
samaa tahtiin mennään kuitenkin*

Tai sitten hyräilen Saarenmaa-valssia ja helpotan tuskaa:

*On Sanoman koppi kuin pimeä selli
kun aamun soitosta helisee maa
heit' ikkunan takana aurinko helli
täällä vain hikoilla soittaja saa*

*”Kun kierrätän, lennätän lehtiä näitä
niin puhelinmyyjät ei provikkaa saa”
niin kiireistä muualta ei löytyä saata
mitä Eeteen aineisto tarjoaa vaan*

Olet kenties kuullut lastenlaulun Magdaleena-tytöstä, jolla on perhonen korvanlehdellä. Mietin kerran kopissani, millainen hänestä on tullut, kun hän on saanut kuunnella lehtitarjouksia liki 60 vuotta. Nyt hän on päässyt Eetee-ikään ja rumba vasta alkaa.

*Magdaleena on äkäinen akka, jolla on kirjasto vieressä
ja kiintiöt kaikki on täynnä
ja kaihi on korvien välissä*

*Ja hän kierrättää lehtiä urakalla
on pinoja, kasoja kaikkialla
ja kesät hän möyrii mullan alla
ja talvet hän asustaa Kanarialla
ja muutenkaan: ”en lue lehtiä”*

*Vaan Magdaleena, joskus hän sortuu
tilaamaan vieläpä putkessa
silloin kelpaa Cosmot ja Sportit
tai mitä on meillä tarjolla*

*Ja Gloria sillä on pöydän alla
ja Eetee on piilossa verannalla
ja Mimmejä pyörän tarakalla
ja Ankkvoja pinossa navetalla
ja Kökkeli saunan pesässä*

Myydään Ankkaa

ET ja Hyvä Terveys saattoivat olla joskus kuukauden pelastus. Ja vaikka Aku Ankka on Suomen hauskin aikakauslehti, niin sen myyminen ei ole helppoa. Koska ne, jotka siitä pitävät, tai joiden lapset Akkaria lukevat, niin heille se tietysti jo tulee. Ja he, jotka ovat sen lopettaneet, heillä on syynsä ja he eivät sitä tilaa. Ja johto ja rekisterinlaatijat pitävät huolen, että entisten tilaajien numeroita löytyy, katsokaapas tuon vesilinnun levikkilukuja. Vaikka Ankkaa on yritetty auttaa isommalla myyntipalkkiollakin tai lisätienesteillä niin saturaatiopiste on saavutettu. Turha on Ankkaa syyttää, jos on myyntijohtajan nokka vino! Ryhmäpäällikkönä ollessaan ystäväni Jani joutui kannustamaan Ankan myyntiä. Kun aamulla tulin portaat ylös toimistolle ja palkintopöydällä näkyi monia, upeita, paksuja Aku Ankka -kirjoja, niin myyjän suusta ei kuulunut huomenta vaan: ”Voi ei. Apua, se on Ankkapäivä.” Mutta myydään sitten Ankkaa (Hector: Myydään viinaa).

*Daa daa da da daa da da daa...
Kolmenkymppin Mimmit joku pakittaa
kaksi myyjää tutkii myyntilistojaan
on toisen lista ollut pitkään kaupaton
toisella yks jatkomyynti on*

*Myydään Ankkaa, tullaan rikkaammiksi näin
hei myydään Ankkaa, on todellisuus rankkaa hetkittäin
Sanomilla päin!*

*Daa daa da da daa da da daa...
Hän provikoilla tuskin täyttää pankkiaan
toinen potkut saa myös pian haniltaan
on turha silloin syyttää alihankkijaa
kun hän vastauksen kuulee Janiltaan*

*Siis myykää Ankkaa, tulkaa rikkaammiksi näin
myykää Ankkaa, tai on todellisuus rankkaa hetkittäin
Sanomilla päin!*

Daa daa da da daada da daa...

Ehkä siinä oli pieni kuilu soittajien ja soitettavien välillä, vaikka osa myyjistä ymmärsi, etteivät ”ne” ole tahallaan ilkeitä tai veemäisiä. Kerroin työkavereille absurdia teoriaani, että voisimme paremmin asennoitua oikeassa luurissa olevaan asiakkaaseen: Ne mummot kokoontuuvat Pihtiputaalla kuudelta aamupalaveriin vehnästen ja kahvin ääreen. Pomomummo sanoo, että asu sinä kirjaston vieressä, Mirjami voi kierrättää lehtiä, ja Kaarina, sinulta voisi olla mies kuollut. Kaarina protestoi, ettei hän ole ollut naimisissakaan ... ”Ei ne myyjät sitä tiedä, pane mankasta vielä oikein ankeaa virsimusiikkia soimaan, eiköhän se tehoa. Ja hei, be careful out there! Ottakaa ne spiikit siitä piironkin päältä lähtiessänne.”

4. luku – Työyhteisö: Sanomien alla

Paitsi mummoja niin mielellämme haukuimme arabitaustaista puhelinmyyjää, hän on tietysti edellisessä laulussa mainittu Ali Hankkija. Koska meitä vartioitiin tarkasti ja kaikki puhelumme äänitettiin, niin salaliitto-osasto tietysti tiesi, että alihankinnassa ja hämärissä soittofirmoissa valehdeltiin asiakkaille ja huijattiin mm. kestoissa. Myyjän pitää aina sanoa selkeästi, onko tilaus määräaikainen (joita kaikki halusivat) vai kesto, joka pitää itse siis lopettaa tai katkaista.

Epäilimme myös alihankinnan kertomien tilaajalahjojen hintoja.

Olin vajaan vuoden eräessä alihankintapuljussa ja kyllä se meno oli aika villiä. Kaikkea liioiteltiin paitsi palkkaa. Taisin parhaassa kuussa saada 350 euroa, lomista tai terveydenhuollosta ei ollut puhettakaan. Mutta siellä oli sitkeitä päteviä ja osaavia myyjiä. Heitä ei puolustanut kukaan, joten oli heillä (liikaakin) mielikuvitusta ja kova nahka. Eräälle myyjälle, en sano nimeä, teki asiakas niin, että jätti puhelimen pöydälle ja totesi kaverilleen, että siellä se myyjä kauppvoja odottelee.

Myyjä napautti hiirellään tilausriviltä vuoden jakson Autobildiä, Mikrobitti-pätkän ja Aku Ankkaa 7 kuukautta todeten: Siellä niitä tilauksia peruttelet. Ja klikkasi tilaukset sisään. Tietysti kestona!

Sanomilla oli hyvä työterveys ja saikkutohtoreitakin, takuupalkka oli hyvä, saimme kaikki omat lehdet ilmaisiksi kotiin viemisinä. Ja Sanomilta sain palkallisen kuukauden kesäloman! Sen kunniaksi lausuin vapautteen pääseville ja orjuutta suorittaville Junnu Vainion hengessä lomalaulun (Käyn ahon laittaa).

Lomalaulu

*Sanomat on mua ehkä liikaa lypsänyt
alan olla myyntityöhön hiukan kypsä nyt
saa Loorialla Lumenet ne naaman levitä
en edes Eeteen Terveystä tarjousta heille revitä*

*Käyn ahon laitaan minä ilman paitaa
ei huuda kukaan kun vastaa teen
vain suvituulen sen äänen kuulen
se tilaa Koivunlehdet taas uudelleen*

*Käyn mökkirantaan nakuna ja ilman estoja
saa ahkerimmat kaupitella Ankan kestoja
aamuisin ei kukaan mua ylös kolista
ehkä nautin alko-bo-lis-ta*

Käyn ahon laitaan...

*Kuluttajan suojaksi saat lukee lakia
vaan mulla maistuu pian suussa juoma makia
ei kuulu Marimekon Lirinä ai Jaakon lorina
eikä kaihimummon korina*

Käyn ahon laitaan...

Tämä ei ollutkaan alkuperäinen lomaruno vuodelta 2008, vaan päivitetty versio jostain vuodelta 2013–14. Jokainen teksti kertoo omasta ajasta. Witch-lehteä ei tehdä enää tai kuten tässä, olimme saaneet mielihyväksemme tekstiin pakotetun lauserimpsun kuluttajansuojalaista. Vieläköhän sitä pitää lukea tänä päivänä? Toivottavasti ei.

ET-Terveys (EV) oli tuolloin taas hyvin tervetullut uutuuksia, joka myös myi hyvin, siitpä palkinnoksi saimme pienemmän palkkion itsellemme. Jos puhelinmyynti helppoa olisi, niin Vantaan herrat sen tekisivät sitten itse! Onneksi saatoin hovinarrina heittää pieniä piikkejä terävään päähän. Ketään ihmistä en silti lauluissani pilkkaa ja organisaatio taas saakin sen kestä. Kenties jokunen lauluni on parantanut jotain konsernin osaa.

Marimekolta oli tullut tilaajalahjaksi uusi Lirinä-kuosi ja Jaakko Selinin kirjanen taas oli Matkaoppaan kylkiäinen eli premi.

Tein muuten myyntiennätykseni EV:n tullessa markkinoille. Ja samoihin aikoihin myyntiä lisäsi KK:n oma puutarhalehti, jota toisin ilmestyi vain muutamia numeroita vuodessa. Se oli halpa, mutta myyntiä lisäävä ja sitä kautta hyvää mieltä tuova parannus. Kyllä siellä Vantaan päässä joskus välähtääkin. Sain tuolloin, olisko ollut maaliskuu, peräti 403 kauppaa. Se on paljon, huh huh. En silti ollut silloinkaan talon paras, hävisin joka kuukausi parin kopin päässä ahertavalle Birgitalle. Hän on huippumyyjä ja kovapintainen kaupantekijä.

Kerran totesin kuukauden puolessa välissä, kun joku taas uteli miten kaupat ovat menneet: ”Minulla on muuten yli kuusikymmentä kauppaa enemmän kuin Birgitalla.”

– Oho, kuului monesta suusta kahviautomaatin jonossa.

Tyytyväisenä jatkoin matkaa kopilleni. Miksipä turhaan olisin maininnut, että Birgitta on tämän kuukauden kesälomalla.

Koska puhelinmyyjä saa kuunnella paljon kettu-ilua ja kieltäytymisiä, mietimme, että loppuviikosta olisi tarpeen pahan mielen purku. Kun tuhat kertaa viikossa kuulet sen ei-sanat ja vain 60 kertaa kyllä, niin ehdotin, että perjantaisin voisimme saada kriisiapua: sievät sairaanhoitajat kiertäisivät käytäviä ja tarjoisivat empatiaa ja ehkä lasillisen punaviiniä. Joku voisi tarvita jopa diapamia.

Aivan tuossa muodossa ei ehdotukseni mennyt läpi, mutta pari kertaa vuodessa vanhoina hyvinä aikoina vietimme kesän päättymisbileet sekä pikkujoulut ja Sanomien laskuun. Niissä oli kunnon ruuat, viiniä ja esiintyjä. Usein lavalla oli myös Hempan Enkelit vaihtuvine laulajineen. Sain kerran mukaan myös kaksi miesääntä ja silloin meillä oli sekakuoro eli sikakuoro. Anna mulle Autobildi piti vetää aina. Ja leidit yleisössä tulivat lauluun mukaan: ”Mä kuuntelen Hemppaa!”

Juhlat olivat kaivattua terapiaa ja aina niitä pyydettiin lisää. Ja aina Sanomien johto Vantaalta vähensi määrärahoja. ”Ei” oli meille tuttu sana. Silti Oulun

omat pomot onnistuivat kiertämään määräyksiä ja pidimme pieniä juhlia, kun toimistolla oli syntymäpäivät tai kun meille oli tulossa ennätystulos tai kun joku kissa piti ristiä. Kiitos ylin johtaja Tuomo ja ryhmyrit!

Erityismaininnan annan vielä humanille ystävälleni, soittokaverille, josta tuli ensin ryhmäpäällikkö, sittemmin oman osaston johtaja. Kun Jani Korhonen, Sotkamon Jymyn kannattaja, oli ryhmyrinä, hän aisti joskus meidän soittajien tuskan. Niinpä hän järjesti Sanoman miesten saunaillan. Firmalta saimme rahat pariin makkarakettiin, patonkiin ja fetasalaattiaineksiin. Kaljakeissit Jani osti omalla rahalla.

– Ja se mitä Sanomien saunassa puhutaan, se saunaan myös jää, vannotti Jani meitä, kun nousimme portaita ylös saunakerrokseen. Sinne ne tilitykset, huolet ja murheet myös jäivät. Puhtain mielin ja horjuvin askelin poistuimme viikonlopun viettoon.

Naisetkin suunnittelivat saunailtaa, aina se ei onnistunut lapsiperheiden rouvilta. Tai sitten Heini unohti varata saunan. Sanoman tytöt pitivät silloin saunaillan ilman saunaa. Saunajuomat eivät unohtuneet.

*Täällä Sanomien alla, murheita on soittajalla
kun ne vastaa huutamalla
Aku Ankan tarjoukseen*

*Täällä Sanomien alla on kauppoja vain muutamalla
muut kaupat kiven alla
ja sinne mäkin meen*

*Mutta vuoksi pomon rehdin
minä soitan minkä ehdin
sitten vetelehdin
mä ilman estoja
Ja Sanomien tähden
minä soitan sitten lähden
ja tilaan jallun kolmen tähden
ja vielä kestona*

Meidän myyntitoimistossa tehtiin myös fyysiset olosuhteet hyväksi. Kerran sain ihan koppiini saakka viehättävän fysioterapeutin, joka yritti neuvoa oikeaa istuinasettoa. Hän myös korjasi tuolini säädöt. Juttelin hänelle mukavia ja kun nuori rouva poistui käytävälle, hän huomasi tilanneensa minulta puolen vuoden Prinsessat ja Meidän Perheen. Itse jatkoin istumista lähes makuuasennossa jalat pöydällä. Rento ruumis tekee rennon puheäänen, ajattelen.

Minulla oli työtuolissani ilmeisesti vieterit ja heittoistuin, kun ne nakkasivat

minut ulos ja lähdin kiertämään käytäville. Toisten häiritseminen oli ankarasti kielletty. Mutta en minä häirinnyt, kerroin vain juttujani.

- Mä soitin äsken Pekka Puupään vaimolle, Justiinalle, saatoin sanoa.
- No, mitä se sano? uteli Riitta.
- Ei kiinnosta Pätääkään!

Kun meille tuli yhtenä kotkotuksena profilointi, niin jouduimme soittamaan eri matskuja vähän sen mukaan missä oltiin onnistuttu ja missä ei. En olisikaan halunnut Ankkaporukkaan tavoittelemaan ärsytettyjä ankkaperheitä. Heidän rekisteriin ja puhelinnumeroihin oli sekoitettu vähänsoitettuja mutta ruotsinkielisiä perheitä. Huh, ei sinne.

Mutta kun Mimmi-aineistossani oli paljon ennen sotia syntyneitä mummeleita, heitti tuolini minut ulos mökistäni. Kävelin ja kurkin eri koppeihin, kävin keittiössä ja äkkiä perässäni kulki kaksi uhkaavaa hahmoa: ryhmäpäälliköt Heini ja Jari.

- Mitä se Heimo täällä etsii, kysyi vaaleatukkainen, hymyilevä Heini.
- Työmotivaatiota, vastasin.

Nauravainen kaunotar otti minut käsikynkkään ja talutti lempeästi mutta päättäväisesti minut takaisin koppiini. Eivät ne kaupat käytävillä synny, sanoi blondi evästyksesi. Aloin soittlemaan ja tein eräänlaisen ennätyksen, kun haudantakainen ääni esittäytyi muistaakseni Tamaraksi. Hän oli satakaksivuotias. Niinpä korvissani alkoi soida vanha rytmi, Jori Malmstenin Kohtalokas samba. Kalle Tappinen muuttui tietysti Kalle Teletappiseksi. Tuohon aikaan meidän Sanomien lehdet kuljetettiin asiakkaille Norjan kautta ja vältettiin joku vero. Liekö vieläkin sama käytäntö?

*Niin viattomasti aivan hän palkaks työn ja vaivan
aamutuimaan Sanomille tuli soittamaan
pari puhelua kerkes ottaa ja tää on aivan totta
niin kuinka ollakkaan hän joutui Ankkaporukkaan*

*ja pahoinvointii toi profilointi
kun kun ruottinkielisetkin suuttuu ankkalammessaan
turhan rankkaa on myydä Ankkaa
kun vielä Eeteen kaibimummotkin on lyöty
samaa Ankkahoitolaan*

*Sitten mulle vastaa muori, joka oli kyllä nuori
silloin kun tää Suomi
otti itsenäiset ensiaskleet
– Onko nimenne Tamara, ja oisko suuri vaara
jos mä laitan Eeteestä tän määräraikaisen*

*– No, anna tulla, on rahaa mulla
kyllä tämä mummo aina omat lehdet maksaa
Niin Eeteen osti ja Norjan posti
tuo tuotteet ostajalle, joka oli vasta satakaksivuotias*

*Saapui uusi aamu, pian Hemppa kalpeena kuin haamu,
kun kopillensa Jani saapuu viesti mukanaan
– Kun jaksat vanhuksetkin voittaa, saat heitä tämän jälkeen soittaa
ja profiloijat, nuo miehet oivat
tarjoo sulle tämän jälkeen kaikki satavuotiaat!*

*On turhan rankkaa, voin soittaa Ankkaa
tai tai Extraa tai Juniorii, jo Hemppa siinä tuumii
– Mut meidän hyvinvointi ja paree profilointi
vois anaalissa (korjaus: siis analyttisessä) aineistossa
tulla firmallekin paljon eurommaks!*

Jos siis olen tehnyt kauppaa yli satavuotiaiden kanssa (tosin ostiko se Tamara lehden, en nyt muista tarkkaan) niin kyllä niitä kauppoja on minulla käytävilläkin syntynyt. Kun hain vettä ”kaivolta”, tuli nuhainen Jenni vastaan. Yksinhuoltajaäiti oli saikulla ja myös hänen tyttärensä oli sairas. Mutta Jenni antoi setänsä tiedot, sinne sai lähettää Tiedelehtiä vuodeksi. Setämies myös maksoi yhden Anka-lahjatilauksen. Jenni antoi ne kaupat minulle, kun ei itse olisi sairaspoissaolojen vuoksi niistä hyötynyt.

– Jos ei kopissa kaupat synny, niin aina niitä voi kokeilla käytävillä, neuvoin, kun pomot oli äänikatveessa. Olihan meillä tietysti lupa kysellä tutuilta ja sukulaisilta tilauksia ja kirjata niitä itselle. Sanomat siitähän hyötyi.

Tein Heinistä yhden runon. Lauoimme sitä hartaasti yhteislauluna joulukuisena aamuna Sanomien perinteisen joulupuuron aikana. Saimme samalla joululahjapaketin, jossa oli ET-kalenterin lisäksi Luhdan pyyhettä ja suklaata. Ihan ensimmäisenä vuonna 2007 paketissa oli jopa laadukasta punaviiniä. Aina sieltä Sanomilta tulee hyvääkin sanomista. Niin, ja se laulu oli Heinillä härkien kaukalon, nyt muodossa Heinille tärkeitä kaupat on. En muista sitä kokonaan mutta se päättyi näin:

*Sanoman käytävä hiljenee
kuuluu vain yhden askeleet
Teletonttu vaan, yksin luureissaan
soittaa joulun suurinta sanomaa*

5. luku – Keitä ne on ne soittajat

Tarkoin silmin tämä Hemppa kopistansa näki, Sanomien sydän on Sanomien väki. Meillä kiristettiin usein työehtoja. Työaika väheni seitsemästä ja puolesta tunnista kuuteen tuntiin. Samalla myös takuupalkka putosi. Kun on vähemmän työaika, tietää se vähemmän kauppojakin. Yritimme protestoida vastaankin ja perustimme ammattiosaston. Siinä oli kymmenen jäsentä ja aluksi olin ainoa mies. Paikallisosastomme nimeksi tuli naisten vaatimuksesta Hemppa ja enkelit. Minulla on vieläkin iso kahvimuki, jossa on noiden ihanien naisten kuva.

Meille tuli uusi palkkiojärjestelmä, jossa ”kaikki tulevat voittamaan”. Näkis vaan. Yt ei tosiaan tarkoita ”yhteistyössä”. Työstä ainakin tuli stressaavampaa, me myyjät kilpailimme pomojen määräyksestä, että kuka pääsee soittamaan aktivoitunutta jatkomyyntiä. Jatko on tilaus, joka on jo voimassa ja me soitamme ja kysymme, että ”tuota teidän tilausta voimme varmaan jatkaa”. Sitä emme kovasti korostaneet, että se ei jatkunutkaan tarjoushinnalla ja hyvillä premeillä.

Samaan aikaan astui sisään vanha tuttu mörkö, nimeltä puheaika. Tietokone laskee sekunnilleen, kuinka paljon myyjä keskustelee asiakkaan kanssa. Mitä enemmän puhutaan sitä enemmän tulee kuulemma kauppvoja. Ja minä kun jatkoin myyntiäni edelleen lyhyellä ja nopealla asialla. Kerran myin työlää ja pitkäselosteisen Anka Extran 18 sekuntiin. Ei tullut paljoa puheaikaa. Tuli kauppa. Tuumin samalla, että kun muut pörssiyhtiöt esittelevät taseitaan ja tulosta: ”Me teimme yli 40 miljoonaa euroa voittoa vuosineljänneksellä” niin Sanomat kertoo, että mepä teimme yli 50 miljoonaa ... siis minuuttia. Voihan kvarttaali sentään. Ja se puheajan mittaus rassasi luteita ja aiheutti väsymystä, kauppojen vähenemistä, näin ainakin itse näin, ja ovi kävi, väki vaihtui.

Seuraavaan lauluun pääsi puheaikakin mukaan kertosaakeeseen. Hectorin kaunis ja surumielinen Jos sä tahdot niin sisältää uutena versiona paljon muistoja ja kaihoisia tunteita. Rintareppu oli Vauva-lehden lahja, Sportilta tuli lepomatto/piikkimatto. Löysin kaapistani myös projektorikellon, joka halutessa heijasti kellon ajan vaikka seinälle.

Jos sä tilaat niin

*Jos sä tilaat niin
tuon lehtipinon Sinun ovelles
jos sä tilaat niin
painan swarowskit sun povelles*

*Jos sä tilaat niin
olen oikein kiva heppu*

*jos sä tilaat niin
olen Sinun rintareppu*

*jos sä tilaat niin
heitän kellonajat katolles
tai kaadun kanssas piikkimatolles*

*mutta ilman tilausta alkaa pomo hutkimaan
ja ilman tilausta, no jaa
ilman tilausta mun puheajat tutkitaan*

*Mut jos sä tilaat niin
tuon sulle kunniaa ja Gloriana
jos sä tilaat niin
tulen Vauvan alkuun panemaan*

*Jos sä tilaat niin
en kestollakaan petä
jos sä tilaat niin
olen Sinun Roope-Setä*

*jos sä tilaat niin
ajan Autobildit Andorraan
jos Matkaoppaas olla saan*

*Mutta ilman tilausta alkaa pomo hutkimaan
ja ilman tilausta, no jaa
ilman tilausta mun puheajat tutkitaan*

Yhteisissä kokouksissa sanoin, että Sanomien suurin henkinen voimavara ovat työntekijämme. Kun bileissä tai pikkujouluissa esitin J. Karjalaisen sävelmän Sanomille sovitettuna, tulivat kaikki soittajat viimeiseen kertiin mukaan. Me olimme yhteisö, me olimme enemmän kuin neljäkymmentä soittajaa. Vaikka ammattinimikkeemme on yksi aliarvostetuimmista, vaikka jopa Sanomien omat toimittajat moittivat puhelinmyyjiä ja kertoivat lehdessä, miten heistä/meistä pääsee helpoiten eroon, me pienipalkkaiset myyjät teimme 75 % aikakauslehtien myynnistä.

*Keitä ne on ne soittajat, sellaiset soittajanaiset
jotka ilkeää ilmistä joskus pelkäävät
keitä ne on ne soittajat, sellaiset soittajamiehet*

jotka tänään tuskin boonuksiin pääsevät

*Me ollaan soittajia kaikki, kun oikein silmin katsotaan
me ollaan soittajia Sanoman, ihan jokainen*

*Keitä ne on ne soittajat sellaiset soittajanaiset
jotka neljäkymmentä kauppaa väsäävät
keitä ne on ne soittajat, sellaiset soittajamiehet
jotka vain kymmenen kauppaa Merjalle häviivät*

*Me ollaan soittajia kaikki, kun oikein silmin katsotaan
me ollaan soittajia Sanoman, ihan jokainen*

*Keitä ne on ne soittajat, sellaiset soittajanaiset
jotka tällä työllä elättää perheensä
keitä ne on ne soittajat, sellaiset soittajamiehet
jotka joka päivä kauppoja tekevät*

*Me ollaan soittajia kaikki, kun oikein silmin katsotaan
me ollaan soittajia Sanoman, ihan jokainen*

Se, miksi niin paljon pidin työyhteisöstäni ja miksi arvostin heitä ihmisinä, oli, että hän joka tuli puhelinmyyjäksi, ei ollut saanut kultaista lusikkaa tai kännykkää. Kuulin monia koskettavia elämäntarinoita, siis silloin kun henkäisimme välillä. Niistä hetkistä ei syntynyt puheaikaa, mutta sitäkin koskettavimpia muistoja.

Päivin lapsilla on erilaisia sydänvikoja, Nikon nuorimmaisella todettiin syöpä. Hyväntuulinen ja ystävällinen Tiina oli pitkällä sairauslomalla, veimme hänen kotiin lahjan, kukkia ja kortin, jossa oli meidän kaikkien nimet. Hän kuoli kuukausi sen jälkeen.

Oli raskaita avioeroja ja oli monenlaisia velkoja. Birgitalla ja minulla oli hieman samankaltainen lapsuus. Isämme tulivat sodan vaurioittamana rintamalta, alkoholi oli heille iso ongelma ja siitä seurasi myös perheväkivaltaa.

– Mutta hyvinhän me Hemppa ollaan näistä selvitty, eiköhän palata sorvin ääneen, toteaa Birgitta minulle.

Hänellä oli miehensä kanssa marketti Pohjanmaan rannikkokaupungissa ja myös Oulussa. Molemmat menivät 1990 tietämissä devalvaatioaallossa ja lainojen myötä nurin. Samoin meni asunto ja lomamökki. Joskus hän kertoi, miten jotkut ”ystävät” surkuttelivat hänen kohtaloaan, että puhelinmyyjän pienellä palkalla elättää sairaseläkeläistä miestänsä ja itseään. Minun teki mieli joskus tokaista, että ”sano niille nyrpisteleville rouva myymäläpäälliköille ja

muille edustusnaisille, että sä teit viime kuussa taatusti yli neljän tonnin tilin provikoiden ansiosta. Tonnin enemmän mitä he tienaaavat. Että repikää siitä”, en kuitenkaan tohtinut sanoa. Parempi pitää huoli omista asioista ja langenneista opintolainoista ja muista. Marketissa olen käynyt, mutta en koskaan sellaista johtanut. Itse sain pari kertaa yli kolmen tonnin tilin, mutta lyhennetyin työajan jälkeen on käteen jäänyt usein vain 1400 euroa. Flunssa ei sovi astmaatikolle eikä kasvata provikoita.

Meillä oli paljon poissaoloja, erikoisesti hengityselimien aiheuttamia. Ilmaa tutkittiin ja remonttiakin tehtiin. Kun viisi tuntia puhuu, niin ovat ne keuhkot kovilla. Ennen kuin työterveys totesi astmani, sairastelin, otin antibiootteja ja yskin. Kesken spiikin jouduin pitämään usein taukoa.

– Kyllä minä voin sen Hyvän Terveiden tilata, mutta mene hyvä mies lääkäriin, sanoi empaattinen miesasiakas minulle.

Ensimmäisenä vuotena istuin Mirjan ja Marjan välissä. Pian selvisi Marjan puheista, että hän oli ensimmäistä vuotta leskenä. Hän ei päässyt enää oman alan töihin, mutta saihan sitä suruun muuta ajateltavaa puhelinmyynnissä. Tuomo oli silloin vielä ryhmäpäällikkönä ja kun hänen sandaalien läpsytys alkoi kuulumaan, kaivoi Marja merirosvorahoja tarjolle. Pieni lahjus pomolle ja saimme ylimääräisen henkäystauon.

Kerran taas löimme kolme päätä lähes toisiimme kiinni. Mirja painautui kumaraan, kädet polvien välissä ja hän kertoi oman tarinansa.

– Vanhempi poikani oli täyttänyt 18 vuotta ja oli kavereiden kanssa mökillä. Hän ei tullut sieltä koskaan takaisin. Hän hukkuu syksyiseen veteen. Poikani löydettiin keväällä. Hautajaisten jälkeen sain kaksi viikkoa myöhemmin haudata mieheni. Talvi oli ollut meille rankka, vakavalla äänellä, ilman kyyneleitä kertoi Mirja elämästään.

Vaaleatukkainen Mirja on yhtä aikaa sitkeä ja hauras. Hän ilmiselvästi suhtautui hymyillen mutta kriittisesti leuhotuksiini ja juttuihini.

– Sanoitko oikeesti pomolle noin, tarkensi Mirja, jolloin jouduin aina hieman perumaan liian lennokkaita juttuja.

Joskus nämä minua nuoremmat tyttöset innostivat minua esittämään ”mustalaispuheluja”. Matkin romanien puhetapaa ja esitin tarjoutua pari kertaa, enempää en tohtinut. Kun mietin pitäisikö kertoa myös, että olen rehellinen myyjä, niin Mirja ja Marja kannattivat ajatusta. Soita, soita.

– Rehellinen lehdenmyyjä Liljenbäck tässä Oulusta soittaa, kokeilin kerran.

Ei siitä kauppaa tullut, mutta hieman lystiä ja hymyä sain Marjan ja Mirjan silmiin. Muutenkin perjantai-iltapäivä sai väsyneet soittajat lapsellisen hysteerisiksi. Marjan tytär oli jo aikuinen, mutta Mirjalla oli hieman poikaani nuorempi tyttö ja jokainen euro oli taatusti tarpeen.

*Joskus se kauppa syntyikin beti
puhe tai premi, mikäpä veti
silloin on istuin kuin pehmosin peti
penkillä telemannin, penkillä telemannin*

*Kai osaisin Alkossa myydä mä viinaa
tehtaan tai pari kaupata Kiinaan
vaan kukapa ihmistä luureissa piinaa
penkillä telemannin, penkillä telemannin*

*Ne EeTee-päivänä ulvoo kuin urut
vaan minä poika soitan Porit ja Turut
kuuntelen sairaiden suuretkin surut
mä penkillä telemannin, penkillä telemannin*

*Soittajan työ on surkeaa sarkaa
vaan auta ei sääliä soittajaparkaa
muuten ne kaupat muualle karkaa
penkiltä telemannin, penkiltä telemannin*

*Joku känninen huutaa: ”Nyt sanon mä suoraan
suo voi verrata sataman huoraan”
vaan minä en laita kaulaani nuoraan
penkillä telemannin, penkillä telemannin*

*vaan keittiöön menen ja kahvit mä keitän
ilkeät sanat sokeriin peitän
pian jo hilpeät herjani heitän
penkiltä telemannin, penkiltä telemannin*

*Ja kun paperitehtaassa valvotaan yötä
ei ne Stuuran kundit kehu mun työtä
vaan heillekin leipää tuon lehtien myötä
mä penkillä telemannin, penkillä telemannin*

*Ja kun ei aurinko paista, mä katselen pilviin
ei musta oo aihetta sankarifilmiin
vaan ylpeenä katson mä lastani silmiin
penkiltä telemannin, penkiltä telemannin*

Olkoon kauppoja kolme tai kolkytä viisi

*sulle on tehty tälläinen biisi
siinä sydän ja ajatus mukana kiisi
penkillä telemannin, penkillä telemannin*

Uskon, että vilpittömin mielin tehdyt runot ja laulut ovat aina itseään tai kirjoittajaa enemmän. Olin saanut itselleni paikan uudessa kaupungissa, olin saanut elämäni säännölliseen kuosiin, asuin yhdessä lapseni ja lapseni äidin kanssa. Kuljin joka arki päivä Kiimingistä Ouluun. Aina on löytynyt mukava ja vielä naispuolinen kiiminkiläinen työkaveri, jolla on kortti ja auto. Kiitokset Kaisalle, Marille, Oilille, Irenelle ja Sarille. Runsaan puolen tunnin ajomatkan aikana olemme paljastaneet osan sielustamme, nuijineet maanrakoon niin huutavat asiakkaat, raivostuttavat pomot ja joskus ärsyttävät kohtalotoveritkin. Keyvin mielin astuin kotiini, terapeuttisen matkan jälkeen unohtui työ ja toimisto.

Niin, tuo Penkillä telemannin on saanut muotonsa laulusta Penkillä pelimannin. Tein siihen kuitenkin oman mollivoittoisen sävelmän (Am-Dm-E7, kolmen soinnun pelkistetty tarina). Se on tärkeä laulu itsellenikin, kaikki me olemme terapian tarpeessa. Ja harva ystäväni Sanomilla erotteli ihmisiä kauppojen määrän mukaan, ainakaan työntekijöistä. Pomoillehan tuli kai jotain provikkaa myynnistä ja heidän työ oli pitää meidät ahkerina. Joskus kolmen kaupan tekijässä asuu suurempikin viisaus. Seuraavaksi tarina Eerikin Erikoisesta.

Viimeisinä vuosina ennen eläkkeelle lähtöä käytävän toisella puolella istui Heidi, nuori tummatukkainen nainen ja pienen pojan äiti. Puolen päivän maissa hän näytti poikkeuksellisen alakuloiselta. Hän oli hajoamassa, kun ei ollut saanut Käsityölehden päivänä ensimmäistäkään kauppaa. Kysyin häneltä, tietääkö hän, mikä on Eerikin Erikoisen? Heidi puisteli päätään.

Erik A oli leppoisa ja hyväntahtoinen, nuori alle kolmekymppinen, hän ei stressannut kauppojen määrästä. Hänellä riitti kärsivällisyyttä Eetee-mummoille, mutta jos sille päälle sattui, tosin melko harvoin, väänsi hän kaupan lähes keneltä vaan.

Kerran eräs tamperelainen kovisjätkä alkoi luureissa uhkailemaan turpiin vedolla. Erik ei siitä hämmästynyt.

– Tuleppa junalla Ouluun, lupaan odottaa sinua asemalla. Tunnistat mut kyllä. Olen 198 pitkä, olen kalju ja minulla on pilottitakki ja buutsit ... Mähän nään muuten sun osoitteet, sehän on Hervannantie ..., jutteli Erik leppoisan oloisesti. Erik on hieman yli 170 senttiä ja kiltti mies.

Kaveri alkoi sitten perumaan puheitaan ja otti tarjotun AB:n asemasta AA:sta pikkupätkän.

Jos Erikiltä kysyi, että montas kauppaa on tullut, vastasi Erik: kolme. Aamupäivän kauppa, iltapäivän kauppa ja pakkivara. Sitä me kutsuimme Eerikin Erikoiseksi.

Heidin piristämiseksi kirjoitin pienen tekstin Alatalo-Leskinen -tyyliin

(Keskiyön Erikoinen). Se oli alkujaan Midnight Special ja sitä on soittanut mm. John Fogertyn CCR. Myöhemmin tajusin, että se oli alkujaan vankila-blues. Sellissä kirjoitettu.

Eerikin Erikoinen

*Joskus ei vain mitään synny
ja tulee mieleen lopetus
istu hetkeksi sä alas
ja kuule Hempan opetus*

*Teeppä ensin yksi kauppa
ja sitten sille kaveri
sitten pakkivara
ja se on sillä saletti*

*Eerikin Erikoinen, kyllä helpottaa
Eerikin Erikoinen, se on kolme kauppa vaan*

*Jos sä joudut nollakerhoon
ja taivas niskaan putoaa
eikä käsityöläisnaiset
ala kanssas kutomaan*

*Kaikenlaiset pilkkahuudot
saa sun korvat kokea
kun joka toisella on kaihi
on joka toinen sokea*

*Eerikin Erikoinen, kyllä helpottaa
Eerikin Erikoinen, se on kolme kauppa vaan*

Heidillä alkoi kauppa käymään ja hän halasi mua seuraavana päivänä. Muistelimme usein Eerikin Erikoista hymyissä suin. Kun viimeeksi kuulin Erikistä, hän oli Kajaanin suunnalla (muistaakseni) pullakuskina. Eerikin tuntien veikkaan, että hän söi kuormasta. Facebookissa näen hänet koiran kanssa luonnossa ja ”mettällä”. Heidi on eräässä pienemmässä puhelinmyyntifirmassa, ja ymmärtääkseni hänellä on yhteinen ystävämmme Niko pomona. Tapaamme ehkä kerran vuodessa entisten ja nykyisten soittajien kesken soittoruokalassa tai vastaavassa paikassa. Kun on koko päivän antanut tulla kaikkea ulos suusta, on sinne vastavuoroisesti hyvä kaataa jotain sisäänkin.

Ja niin kauan kuin muistan, oli kyseinen teksti Heidin kopin seinällä, vieressä valokuva hänen lapsestaan.

6. luku – Arkea ja juhlaa, kestona

Paljon tein runoja, kun jollain oli merkkipäivä, synttärarit, häät tai vastaavat. Pyöreille synttäreille Tuomo hommasi kakun, ja jotta kahden kahvitauko hieman venyisi, harrastin runonlausuntaa.

Kun Marja P ja Riitta M saivat täyteen 20 vuotta talossa, katselin hieman työmme kehitystä samalla. Erikoisesti kommentoin Vantaan johdon poiketessa, että miksi me Sanomilla olemme antaneet yli miljoona asiakasta kilpailijoidemme käyttöön ja itse soittamme eniten Suomen köyhimmille eläkeläisille.

– Mitä tarkoitat, kysyi myyntipäällikkö Minna Kelonen.

Selitin, että emme enää myyneet Autobildiä, Mikrobittiä, Tietokonetta tai Osaavaa Kodinrakentajaa. Meillä ei ollut enää hyvin toimeentulevia Audi- tai Bemarkimiehiä listoillamme ollenkaan. Sitä vastoin TE-, KK-, MN- ja ET-päivänä näytölle ilmestyi luvattoman paljon 1930-luvulla syntyneitä eläkeläisiä. Minna ymmärsi mitä tarkoitan, mutta ”se nyt on johdon linjaus”. Tulin hyvin toimeen naisen nimeltä Minna Kelonen kanssa, mutta kun keskustelin organisaatio Sanomien johtaja Kelosen kanssa, saattoi puheeseeni iskeä pikku pirujakin. Aina me käytävällä tavatessamme halattiin Minnan kanssa, eikös ne sano, että pidä viholliset lähellä!

Kaksi vanhaa tukkijätkeä on Helismaan teksti ja sinällään harvinainen työnkuvaus. On kyllä hieno tunnelma alkuperäisessä. Sanoin joskus Jani Korhoselle, että vaikka amerikkalaisesta rockin hapatuksesta tykkäämmekin, niin ”mä en kaipaa Disneylandia, mulle riittää Helismaa”.

Kaksi kunnon lehdenmyyjää

*Kaksi kunnon lehdenmyyjää, myyjää vaan ei mitään muuta
hiljaa soittaa tarjousta, alkaa olla joulukuuta
toinen korjaa shaaliansa, palkinnoksi saanut lienee
toinen imee pastillia, muistot menneeseen ne vienee*

*”Muistatkos Marja, miten Eeteet me ennen
kaupattiin kestona vaan”*

toinen on hiljaa niin kauan ja vastaa:

*”Nyt ei nää nuoret, nyt ei nää nuoret
myy Terveiden jatkojakaan*

*Kaksi vanhaa lehdenmyyjää, myyjää vaan ei mitään muuta
tileissänsä tuntee miten lakaissut on Sanomien luuta
ennen soitto kulki, kaupat kulki, joku siinä jopa hankki
tunti vietiin, rahaa vietiin, silti myyjän suu on myyjän pankki*

*”Muistatkos Riitta, miten miehet me ennen
hurmattiin OK:n puheilla vaan”
toinen on hiljaa niin kauan ja vastaa:
Nyt ei meidän naiset, nyt ei nää naiset
pääse rahamiehille ees soittelemaan”*

Arki oli puuduttavaa ja jos siihen sai pienenkin pätkän runoutta ilman, että se vei sitä kallista puheaikaa, niin lausuin ihanille työkavereilleni vaikkapa minuutin mittaisen naistenpäivärunun. Tai kuten seuraavassa: tein kunniaa kansallisrunoilijallemme. Mekin kun käytämme päivisin paljon suomen kieltä.

Puhuu kuin puhelinmyyjä

*Runon alkuun riimit kerin
onhan tänään päivä Runebergin
Vaikka nykynuoret sanoo: Boring
väänsi hän sen Vänrik Stoorin
ja Maamme-laulun ja paljon muuta
kuin lehdenmyyjä paukutteli suuta
Tuo suuri suomalainen runoniekka
on sanan, kielen mahti suurempi kuin miekka
Nyt joku kysyy: onko palvonnalla mieltä
se Johan Ludwig taalas ruotsinkieltä
Vaan muistakaa: tortunkin hän meille teki
nyt siitä kiittää Liljenbeki*

Muistan yhden vuoden, tai en nyt muista itse vuotta, mutta kuitenkin joskus kauppasimme johdon päätelmän vuoksi tosi paljon määräaikaista tilauksia. Se oli meille paatuneillekin kriitikoille helppoa kauraa. Sitten tuli ongelma ja hermot meinasivat mennä, kun

– ei ei, en mene halpaan, ei Terveys ole ollut koskaan määräaikainen, inttää rouva.

– Kyllä on mä panen pääni pantiksi, että taatusti loppuu. Soittakaa vaikka tänne toimistoon. Mun nimi on Tuomo Taskila, tokaisin kerran kun ei mitään syntynyt.

– En usko. Hyvästi.

Silti tuo vuosi oli niin mukavan rento, että kestot ja määräaikaiset ansaitsivat, vaikkakin Väliaikaisen, mutta reippaan laulun. Matti Jurva teki muistaakseni alkuperäisen biisin. Tässäkin laulussa on jo kokonaan Sanomien puista pudonneita lehtiä, kuten Iris ja Geo.

Määräaikainen

*Autobildi se kaikkine puutteineen
se on nyt määräaikainen (onko varmasti?)
Irislehtikin Leena Karoineen
se on myös määräaikainen*

*Ja Glorian loisto ja rikkaus
ja Kökkelin kaunein kattaus
ja Lumenen meikkipakkaus
määräaikaista kesto on vaan*

*Olkalaukku joka lehtiä ostattaa
se on vain määräaikainen
se viini jonka Gloria nostattaa
se on myös määräaikainen*

*Meidän Perhe kaikkine huvineen
ja Geolehtikin valokuvineen
ja Prinsessat sarjakuvineen
ne voin määräaikaistaa*

*Me Nainen joka miestänsä petkuttaa
se on vääräaikainen
Cosmotyttö joka lannetta ketkuttaa
se on turhanaikainen*

*Vaan Tiedettä peru en milloinkaan
yhä kuuntelen Eteen marinaa
yhä Iines on Akulla parinaan
ne mulle kestonä tulla saa*

7. luku – Glorian kotona ja lähtörunot

Kiitos hyvä lukijani, kun olet jaksanut tänne asti. Toivottavasti en ole vienyt Sinua Insaidsoukin Linnaan vaan olet viihtynyt aliarvostetun mutta minulle tärkeän ammatin parissa. Kirjoitan lyhennetyn version juhlarunosta, jonka tein itselleni, kuinkas muutenkaan, kun muut eivät sitä tehneet. Täytin kuusikymmentä vuotta ja firmalta sain Ipadin, jolle on vieläkin paljon käyttöä. Työtovereilta sain hyvää viskiä pullollisen. Sen käyttöikä oli liian lyhyt. Yritin kiteyttää osan ajatuksistani Sanomien ytimestä soittajan silmin katsottuna Junnu Vainion hengessä (Vanhoja poikia viiksekkäitä).

Vanhoja rouvia viiksekkäitä

*On Sanoman talossa pikkuinen koppi
istuu kopissa muuan kuusikymppinen
mitä luureissa oppi tuo kloppi
no on soppi tää turvallinen.
Sillä suuri on Sanomat, on johtajaa monta
ja heilleppä myyjät nää leivän ne tuo
oma palkkansa – se on onnetonta
sillä nyt syö ja hieman kai juo*

*Käynyt on korkeakouluja näitä
vaan tänneppä saanut hän on tuomion
ja vanhoja rouvia viiksekkäitä Eetee-myyjällä taatusti on*

*On Sanoman talossa pikkuinen koppi
ja kopissaan tehnyt hän on huomion
no, mitäpä luureissa oppi tää kloppi:
kas elämä lyhyt ja mukava on
Ystävät, antakaa arvoa hetkille näille
vaikka työ saisikin tuomion
ja vanhoille rouville viiksekkäille
Et:n partakone uusi tilaajalakjamme on!*

Varsin terapeutista on piirtää rivi tai pari noista Sanomien herroista ja rouvista. Ja kun minulla oli upeat ja kauniit naispomot Tiina, Sara ja Kelosen Minna, niin kirjoitin viimeisissä pikkujoulusanoissa jotenkin näin:

Lyhyellä asialla Heimo tässä hei / työ on meillä loppunut ja mummit huuda ei / ilmassa on pikkujoulua, ilmassa on taikaa / Tarjoilija! Lasiin kaada lisää puheaikaa /

Sitten esiin Tiina-pomo, josta pari sanaa / hänhän meille avasi täällä
viinihanaa / on sussa järki, luonne, muodot / ne on ihan parasta
ja kun liitän siihen vielä osan tuosta upeasta Sarasta /
ei haittaa vaikka Sanomilla onkin naisten valta /
jos pikkujoulun jälkeen löydyn pomopinon alta.

Kaikki runoni tai lauluni eivät perustu todellisuuteen. Seuraava puhtaan tai osin
likaisenkin mielikuvituksen tuote on tarina Gloriasta ja Hempasta. Olin illalla
ylitöissä sovittamassa menoani ja syntejäni. Kauppasimme sisustuslehti Glorian
kotia, kun aloin miettiä mitähän Glorian kanssa voisi tapahtua. Soittojen välissä
väsynyt mieli alkoi, ihan oikeasti, työntää säkeistöjä paperille. Pikkujouluissa
sitten pukeuduin Gloriaksi. Peruukki, huulipunaa ja huivi. Melodia oli
mahdollisimman helppo jotain Banana and Coconuts ja Mamban Lauantai-
iltana -tyylistä ja -kuuloista. Yksinkertaista ja kaksi sointua.

Glorian kotona

*Kerran soitti mulle mies ihana
hän kysyi onko Gloria kotona
– Kyllä on, mä siihen myöntelin
ja sormia suussa vain työntelin*

*Hän tarjos ruokakirjaa ja lehtiä
jos lukemaan vois ehtiä
kerroin kyllä keittiön rempasta
mutten irti päässyt Oulun Hempasta*

*Niinpä aloinkin jo miettiä
Ruokaa, Viiniä ja mun diettiä
Olis kiva kuule kasvokkain porista
tule Hemppa, Kata ja korista*

*Hän kotiinkin toi näytteitä
pian Ankoja tutkittiin me yhdessä
olin ihan Iines, hän Akuna
ja pian kumpikin nakuna*

*Hänen kanssaan kului kuuma yö
vaikka mulle jäi se Suuri Käsityö
vaan kun aamulla halamaan käyn heppua
ei miestä näy, ei Monking-reppua*

*Olen etsinny häntä joka paikasta
muttei löydy ees miestä määrääikaista
Hemppaa ja soitto mä ootan niin
mut vain lehden kanssa pääsen naimisiin*

*Kiertelen maita ja maailmaa
ei auta Matkaopas ei Geokaan
jos se joskus löytyy, se on vaari jo
Tule, auta mua Ilkka Kaario!*

Säkeistö meni uusiksi, kun myyntijohtaja Ilkka jäi eläkkeelle, sitten koko Sanomien johtoon astui Clarisse Berggård vaikealla sukunimellä ja häntä seurasi vielä hollantilainen Susan Duinhoven.

*On elämä kovaa, livet är hård
auta mua Clarisse Berggård*

*Hemppa avasi sielun kun sulki oven
pelasta mut, Susan Duinhoven*

*Viimein seuraa lauluni lopetus
tähän tunkee mukaan yksi opetus
jos soittaa lehdenmyyjä sulle kuka ties
tilaa heti kestona ja koko mies*

Kun loppusuora ja uran päättymisen alkoivat häämöttää, aloin pelkistää työtäni, ehkä se Erikin huolettomuus tuli minuunkin. Kauppoja tuli ja myös meni ohi suun. Tein säädyllistä puhe aikaa, ainakin melko usein. Kun alussa puhuin tilaajalahjoista ja spiikistä, niin onnistuin lyhentämään puheeni alle minuuttiin, jotta ehdin sanoa sen lähes jokaiselle, kiireiselle asiakkaalle. Käänsin kuluneet tilaajalahjat edukseni. Jotenkin näin.

– Hemppa tässä hei. Lyhyellä ja pikkasen erikoisellakin asialla Sanomilta soitan. Me jätimme kokeilumielessä kaikki tilaajalahjat pois. Ei siis tule koruja, kelloja eikä kangashuiveja. Sitä vastoin saamme tarjota pääasian eli lehdet paljon halvemmalla hinnalla. Siis viisi kuukautta ET:tä 29,90 tai puoli vuotta Kodin Kuvalehteä samalla hinnalla. Tai vaikka molemmat, miltäs se kuulustaa? Voin varmaan laittaa tulemaan teillekin?

Sitä sitten soitteli tyyliin: papukaija Hemppa Sanoman Sirkuksesta, papukaija Hemppa Sanoman Sirkuksesta. Aika moni tilasi ja kiitteli uudistusta. En sitten oikeasti tiedä, onko pitkässä juoksussa järkevää pudottaa romppeet pois. Markkinointiosasto tutkikoon ja asiakkaat ratkaiskoot.

Kun tuli kesä 2016 lähdin viimeisen kerran kesälomalle. Toki minun piti sinnitellä vielä marraskuun loppuun ja sitten vasta joimme eläkkeelle lähdön kakkukahvit. Olen aina herkkänä miehenä pitänyt Junnu Vainion Kotkan poikii -laulusta. Junnukin otti aiheita ja puheita arkimaailmasta. Aku Anka on melkoinen järkäle Sanomien elämässä. Ristin meidän naisetkin Ankanpojiksi. Aku Ankan lisälehti, Anka Extra on lopetettu, mutta onneksi sen tilalle on tullut Anka-Klassikot.

Ankan poikii (lyhennetty versio)

*Kopissa vierellä kumppaninain
sun puheesi ystävä soi
kuin laivat me laineella kohtaamme vain
kunnes luureista lähdemme pois
Kenties kerran aineistoa kehua saan
liekö turhat toiveeni mun
kauas ei siipeni kantaneetkaan
silti tuntea sain mä sun*

*Ankan poikii ilman siipii
Sanoman myrskyt keinuttaa
taakse jäivät, rennot päivät
kun en puheaikaa tänään saa
Uudet tuulet ja Vantaan kuulet
aina pomot ne vaihtuvat vaan*

*Kohta rannalla istun ja kitarain soi
koira vierellä kuunnellen
toinen shirabin viiniä pari lasia joi
toinen kesän heiniä haistellen
Kun viimeisen kerran täältä lomalle lähden
teitä silti mä ajattelen
kun kesäyössä nään kirkkaan tähden
tai aamun ankoja katselen*

*Ankan poikii ilman Extraa
Sanoman aallot keinuttaa
metsän reunassa jänikset sekstaa
nekin nauttivat vapaudestaan
soiton kuulen, tuon kesätuulen
se pian keston tulla saa*

Kirjoittaminen minulta sujuu mukavasti, mutta kuvien taittaminen ja tietokoneen kanssa taiteilu ei oikein onnistu. Mutta, hyvä lukijani, jos haluat nähdä koirani, minut tai Sanomien kopin, niin neuvon Sinua googlaamaan netistä ”Heimo Liljenbäck ja ET” niin sieltä löytyy juttu ja kuvia. Meillähän vierailivat myös julkaisujen päätoimittajia tehostamassa ja neuvomassa myyntiä. Ne olivat aina mukavia hetkiä. Kirjoitin ET:n päätoimittajalle runon kotimatkalle. Sen seurauksena hän halusi tehdä jutun minusta. Ja vieläpä ET-lehteen. Suostuin sillä ehdolla, että puhumme myös puhelinmyyjistä ja tuomme heidät läheisemmiksi lukijoille. Toimittaja Kristina Dragonille suuri kiitos. Naureskelin mielissäni, kun minusta tuli kuusi sivua ja Eppu Normaalista vain viisi. Joel Karppanen otti jutussa olevat hienot kuvat. Kiitos molemmille.

Sanomilla Oulussa 25.11.2016 oli ympärilläni koko Sanomien Oulun väki pomoja myöten. Ja tietysti fiksu myyntijohtaja Minna Kelonen lensi Vantaalta varmistamaan, että todella lähden. Sanoin jotain tämän tapasta:

*Jos mä saisin yhden euron, vuoksi asiakkaiden valitusten
jos mä saisin yhden euron, vuoksi työelämän kiristyvien ehtojen
jos mä saisin yhden euron, vuoksi myyjien purnausten
niin miljonäärinä jättäisin tämän Sanomien Sirkuksen
koirani kanssa käyn kuusikkoon
kuuntelen metsän laulua
pohjanpystykorvani se ei hauku eikä valita*

*Jos mä saisin yhden euron, vuoksi musta teltyjen valitusten
jos mä saisin yhden euron vuoksi johdon huomautusten
jos mä saisin yhden euron vuoksi kavereiden pahojen puheiden
niin tyhjätaskuna jättäisin tämän upean seurueen
sillä niin paljon kuulin teiltä kauniita sanoja
niin paljon hölmoille jutuilleni kuulin naurua
niin paljon kauniilta naisilta olen saanut haleja*

*Ja vaikka kärsinkin vaivoista ja pikkukrempasta
niin vaikka lähdenkin Sanomilta
ei lähde Sanomat Hempasta*

*Kiitän teitä kaikkia yhdessä ja kiitän erikseen
ja talletan teidät syvälle soittajan sydämeen.*

Kiitos tilauk ... kiitos lukemisesta. Ja oikein mukavaa päivänjatkoa.

Heimo Liljenbäck, puhelinmyyjä
Oulussa 30.9.2019

KOLMAS PALKINTO

Se oli silloin ennen...

Taina Lehtonen

Vuoden 1957 alussa olin päättänyt hakea uutta työpaikkaa. Olin juuri täyttänyt 21 vuotta eikä vanha vakuutusyhtiön konttoristin toimi enää tuntunut mukavalta. Sen vuoksi seurasin Helsingin Sanomien avoimia työpaikkailmoituksia, ja huomasinkin muutaman rivin ilmoituksen, jossa etsittiin konttoristia. Hiukan epäilytti, kun ei ilmoituksessa ollut firman nimeä ja vastauksetkin pyydettiin lähettämään nimimerkille Helsingin Sanomien pääkonttoriin. Kirjoitin kuitenkin hakukirjeen, jossa kerroin henkilö- ym. tietoni ja postitin sen. Muutamien aikojen kuluttua sain työpaikalleni puhelun, jossa piti sopia aika työhaastatteluun.

Niin tulin ensimmäisen kerran Ludviginkadulle ja siitä ison kellon alta sisälle Helsingin Sanomien pääkonttoriin. Huoneessa, johon tulin, oli pitkä tiski, jonka takana istui rivi eri-ikäisiä naisia. Heistä mielestäni kilteimmän näköiseltä kysyin, mistä löytäisin levikkipäällikkö Toivo Helojärven. Minut ohjattiin takaovien kautta vanhoja puuportaita pitkin toiseen kerrokseen, josta avautui kapeahko käytävä. Sen perällä kulmahuoneessa oli levikkipäällikön työtilat. Minua pelotti avata huoneen ovea, mutta vastassa olikin tukevahko, isällisen näköinen mies, jonka kanssa oli helppo ujonakin ihmisenä puhua. Muistaakseni hän selvensi, miksi oli laittanut työnhakuilmoituksen nimimerkin taakse: siksi, että Helsingin Sanomien nimi ei olisi vetänyt turhia hakijoita, mutta että se ei kuitenkaan olisi suositeltavaa, ja tarkoitti tietysti nimimerkin taakse piiloutumista.

Niin Toivo Helojärvi pestasi minut konttoristiksi Helsingin Sanomien maaseututilauksiin. 1.4.1957 astelin toisen kerran Ludviginkadulle.

Huone, johon minut silloin ohjattiin, oli heti Helojärven huoneen vieressä. Siellä oli monta eri-ikäistä konttoristia, joista vanhin oli pistävisilmäinen ja hieman äksykin savolaisvanhapiika Toini Kolehmainen (näin vuosikymmenten mentyä saan kait sanoa näin ja tulkita silloisia tuntemuksiani), jonka maisterissisar Valma Kolehmainen oli vastaavana ilmoitusten tarkastus- ja välitysryhmässä. Meidän huoneessamme arvokkaimman oloinen oli tiukassa harmaassa ”sipulinutturassa” esiintyvä Laura And, joka oli syntynyt v. 1900 Pietarissa ja osasi venäjää käytyään koulunsa siellä.

Näillä kahdella, Andilla ja Kolehmaisella, oli jonkinlaista kilpailua pomoudesta niin, että välillä oli vaikeuksia tietää, kumman antamia ohjeita piti noudattaa.

Usein, kun lujaa porhalsin Erottajanmäkeä ylös, niin jos taas myöhästyisin vaikka vain kolmekin minuuttia, niin pelotti se Laura Andin luoma katse silmälasiansa yli – miten hyvin sen vieläkin muistan. Toisaalta Laura And oli mukavakin. Hän kertoi meille silloisia seurapiiri- ja valikoituja diplomaattijuoruja, sillä hänen sisarensa Kerttu oli avioliitossa suurlähettiläs

Eero A. Wuoren kanssa. Laura And asui heidän asunnossaan täällä Helsingissä. Se oli silloin Arkadiankadulla, jonne hän kerran kutsui meidätkin.

Huoneessamme oli myös Kaisu Halme, joka oli tullut Helsingin Sanomiin 16-vuotiaana v. 1924. Häneltä kuulimme paljon Hesarin vaiheista aikaisemmilta vuosilta. Halmeella oli loistava huumorin- ja tilannekomiikan taju. Meitä oli siinä huoneessa silloin kaikkiaan kahdeksan henkilöä eli koostumusta usealta eri ikäpolvelta.

Heti työsuhteeni alussa minut kyllä opetettiin talon tavoille. Ensimmäinen ja tärkein sääntö oli säästäväisyys kaikessa. Mitään konttoritarvikkeita ei saanut tuhata. Esimerkiksi jos tarvitsit uuden lyijykynän, joka oli jo pieneksi pätkäksi kulunut puisen kynänjatkeenkin jälkeen, piti hakea uusi kynä alhaalta kassaosastolta pääkassa Judith Wernbomilta. Mutta se kulunut kynäpätkä piti olla todisteena ennen kuin sait uuden kynän. Samoin oli kaikkien muidenkin konttoritarvikkeiden kanssa. Ei turhaan ollut sanontaa ”Talossa on vain kaksi nuukaa ihmistä, Erkkö ja Wernbom, eikä Erkkökään koskaan voi olla täysin varma”.

Wernbomin henki hallitsi joka puolella taloa. Hänet kohdatessaan piti pienen konttoristitytön ihan niiaa niksauttaa. Alakerrassa heti kassaosaston vieressä oli kaupunkitilausten osasto, jonka pomona oli tuikea ja topakka rouva Aune Virtanen, joka oli tullut Hesariin 14-vuotiaana v. 1915. Hänenkin ohitse piti kulkea sydän läpättäen.

Muutaman kerran sattui, että käytävän puoleiseen oveen koputettiin. Ovi aukesi ja mahtava hahmo tuli sisään – itse ministeri Eljas Erkkö. Sitä en muista, mitä hän puhui. Me vain jatkoimme töitämme ja Laura And hoiti keskustelun. Pääasiassa Erkkö katseli huonetta katosta lattiaan eli silmäili huoneen ränsistynyttä kuntoa, jolle ei kertomuksen mukaan oltu sodan pommitusten jälkeen tehty mitään kunnostuksia. Siltähän se tietysti näyttikin. Erkon oma työhuone oli juuri meidän huoneemme yläpuolella kolmannessa kerroksessa. Huoneemme huonosta kunnosta kertoo sekin, että kovilla syyssateilla sen katosta tippui vettä. Silloin tiputusten kohdalle lattialle tuotiin kaksi ämpäriä, jotka olivat heti iloisesti vastassa huoneeseen tulijoita.

Mutta kaikkeen tottuu kuten siihenkin, että lasku- ja kirjoituskoneita ei suinkaan ollut kaikilla. Mutta kynä-paperi-systeemi toimi hyvin. Ja hyvänä aikana, olihan kahvinurkassamme omilla jaloillaan seisova iso laskukone ja snurraa, joka tavallisesti oli Laura Andin pöydällä, sai lainata omalle pöydälleen, jos tarvitsi lukujen kertolaskuissa apua eikä luottanut omiin kykyihinsä.

Kun tuli palkkapäivä, niin palkanlaskija Rakel Stenberg, joka oli Wernbomin sisar, soitti meille ylös, että saa tulla käymään alhaalla. Kops kops puuportaita alas ja nöyränä sieltä kaikista pyhimmästä kävimme kuittaamassa ruskean kirjekuoren rahoineen.

Talossa oli siihen aikaan tapana maksaa tantieemia eli ns. kevät-, syys- ja joulurahaa, joiden maksusta ei kuitenkaan ollut minkäänlaista sääntöä, tai ei siitä

ainakaan julkisesti kerrottu. Siksi se aiheutti sipinää ja supinaa. Yksi tiesi sitä ja toinen tätä. Niinä päivinä vallitsi tietty jännitystila, mutta jouluraha haettiin melkein aina Raakelin päivänä, joka on 17.12.

Ylitöitä jouduimme vuodenvaihteessa tekemään niin paljon, mitä työt vain vaativat. Helsingin Sanomien tilaajien täytyi saada lehtensä heti 2. tammikuuta alkaen. Se oli kunnia-asia ja me kaikki tilauspuolen konttoristit tiedostimme sen. Tehdyt ylityötunnit kirjasimme päivittäin paperille ja kun tilanne palasi normaaliksi työajaksi joskus tammikuun lopulla, vietiin tarkistettu ylityölista pääkassaosastolle. Eiköhän se liene ollut maaliskuuta, kun saimme käydä sieltä hakemassa ja kuittaamassa rahakuoret. Ylityöpalkka oli tietty markkamäärä tunnilta yksinkertaisena, olit sitten tehnyt työtä iltamyöhään tai sunnuntaisin. Se tuntipalkka oli kaikilla samansuuruinen, joten mitään ”nurkkapuheita” ei syntynyt.

Äitiyslomien kohdalla oli niin, että piti ensiksi mennä Wernbomin luokse asiasta kysymään. Häneltä sai sopimuksen, joka minulla on yhä tallella. Kopioin sen paperin tähän: *Allekirjoittanut sitoutuu täten palaamaan toimeensa äitiysloman jälkeen ja olemaan sen jälkeen toimeensa jatkuvasti yhden vuoden ajan. Mikäli eroan toimestani ennen yllämainittua sovittua aikaa, lasketaan äitiyslomajalta saamani palkka hyväkseni kesäloma- ja sairausaikakorvauksena.* Sillä lailla ja paperiin vain päivämäärä ja allekirjoitus. Tämän palkallisen äitiysloman pituus oli kuusi viikkoa ja loma alkoi heti siitä, kun jäit pois työstä. Siitä syystä odottavat äidit olivat työssä niin pitkälle, että monet joutuivat lähtemään sieltä suoraan Naistenklinikalle.

Kaksi kertaa minäkin sellaisen paperin allekirjoitin vuosina 1960 ja 1965. Yleinen käsitys oli silloin se, että oli hyvä asia, kun sai kuuden viikon äitiysloman palkallisena. Eihän siihen aikaan voitu paremmasta tietääkään.

Vähitellen sanomalehtikonttoristien puolella alkoi herätä kiinnostusta ammattiyhdistysliikkeeseen. En tiedä, oliko Viikkosanomien tai kirjapainokonttorin puolella jo aikaisemmin sellaista toimintaa, mutta meidän puolella ei ollut. Tiesimme toki, että kirjapainotyöntekijöillä oli oma vanha, toimiva ay-liikkeensä, mutta meidän työmme kuva ei vielä silloin ollut siihen kuuluvaa.

Sitten käytävillä supsetettiin, että sinä ja sinä päivänä pitäisi kokoontua Bulevardilla jossakin huoneessa kuulemassa lisää ko. asiasta. Niin eräänä iltana kokoontuimme sinne, jonne oli tullut myös Suomen Teollisuustoimihenkilöiden Liitosta eräs mies kertomaan ay-toiminnasta ja työ- ja palkkaehdoista. Meitä nuoria konttoristeja siellä oli, mutta lukumäärää en enää muista. Monet eivät uskaltaneet osallistua, koska pelkäsivät työpaikkojensa menetystä. Ja kyllähän sen illan jälkeen käytävillä taas kerrottiin, että Wernbom on kuullut asiasta ja että hän on kerännyt ”mustaa listaa” kokouksessa olleista. Kyllähän sitä silloin vähän säikähti, mutta lohdutimme toisiamme, että eihän sitä nyt meille kaikille voida potkuja antaa, kun kuitenkin teimme työmme hyvin.

En muista enää, kuka oli puuhanaishena tässä kokousasiassa. Ehkä se oli Seija

Paarnio aikakauslehtipuolelta, sillä siellä oltiin valveutuneempia kuin meillä sanomalehtikonttoristien puolella. Ehkäpä se johtui Wernbomin rautaisesta vallasta.

Eräänä päivänä helmikuussa 1965 työpaikalle tultuani kerrottiin murheellinen viesti: ministeri Eljas Erkkö oli kuollut.

Sen päivän jälkeen alkoi monenlainen pohdinta, miten kaikki asiat ja työtehtävät muuttuisivat. Tiedettiin, että Aatos Erkkö halusi uudistaa ja kehittää vanhoja toimintoja. Meidänkin huoneessamme alkoi kulkea outoja miehiä tutkimassa työtapojamme. Niitä miehiä sanottiin norjalaisiksi konsulteiksi. Emme tietenkään käyttäneet, mitä he saivat aikaiseksi eikä kait se meille kuulunutkaan. Ennen pitkää saimme kokea niitä uudistuksia. Se tiesi sitä, että huonekuntamme hajosi: osa muutti Sanomalaan ja osa Korkeavuorenkadulle. Niin sanoin minäkin hyvästit Luddan kakkoskerrokselle ja sen natiseville lattioille ja kaikelle sille vanhahtavuudelle, johon henkeen olin jo kasvanut. Mutta kuitenkin: tervetuloa uudet tuulet, työmenetelmät ja organisaatiot!

Nyt eläkeläisenä olen joskus miettinyt, miten rikasta työelämää olen saanut elää. Olen kokenut sen kynä-paperi-ajan, aina paremman ja kehittyneemmän tietokoneistumisen ajan sekä monet organisaatiot. Työni näissä ja niiden sijaintikohteissa on ollut kuin kirjava polku eli näin: Ludviginkatu, Korkeavuorenkatu, Hämeentie, Lauttasaari, Uudenmaankatu, taas Korkeavuorenkatu, Kasarmikatu, Strömbergintie ja Höyläämötie, josta jäin eläkkeelle 1993. Tämä kaiken keskellä olen tuntenut sen Sanomien me-hengen, joka on aina ollut kantavana voimana kaikkien työvuosieni yllä.

KOLMAS PALKINTO

*Seitsemän kertomusta – mieleen jääneitä vaiheita
työskentelystä Lehtikuva Oy:ssä Patricia Seppälän aikaan.*
Heikki Kotilainen

Ensimmäinen kertomus. Montrealin olympialaisissa.

Montrealin olympialaisiin 1976 matkusti Sanomilta aika monta kirjoittajaa ja kuvaajaa.

Lehtikuvan, Hesarin ja Iltsun porukat majoittuivat Montrealin keskustaan vanhan, korkean kerrostalon kumiseviin huoneistoihin, joissa ei ollut mitään palveluita. Oli sängyt ja pöydät ja tuolit ja muutama keittiö jääkaappeineen, ei muuta.

Karut huoneistot olivat muutamissa kaikuissa kerroksissa. Väki kulki aikaisesta aamusta myöhäiseen iltaan ja pitkin öitäkin olympialaisten hektisten aikataulujen mukaan. Meno oli säännöllisen epäsäännöllistä ja kaikenkirjavaa.

Jostain syystä aloimme pian kutsua majapaikkaamme Sikalaksi. Kevensimme olympiaraadantaa huumorillakin.

Myös Lehtikuvan joukkueenjohtaja Patricia Seppälä majottui aluksi Sikalan naistenkerrokseen. Se oli urhea ele hyvään tottuneelta.

Joku tiesi kertoa, että Suomen Kuvalehden toimittaja, entinen hesarilainen, asui lähitöllä mukavassa hotellissa omassa rauhallisessa ja ilmastoidussa hotellihuoneessa kaikkien palveluitten äärellä. Myös Patricia kuuli toimittajan onnesta.

Patricia oli tietysti hyvin verkostoitunut myös kotimaassa. Hänellä oli suhteita kaikkialla ja kaikkialle, niistä oli hyötyä.

Aika pian Pat muutti Sikalasta siihen läheiseen hotelliin ja SK:n toimittaja ilmaantui asuntolamme saaristoon.

Sikalassa asui myös urheilutoimittaja Reetta Meriläinen. Hän oli kuudennella kuulla raskaana ja itse vaatimalla vaatinut pääsemistä kisoihin. Reetta lepäili välillä Montrealin keskustassa olleen HS:n työhuoneen leveällä ikkunapenkillä, selällään, vatsa komeasti pystyssä miljoonakaupungin vilinä taustalla.

Kisojen myllerryksessä Lehtikuvan täysillä painava olympiajoukkue ja monet muut kollegat median ”olympiaperheestä” osallistuivat muutamankin kerran kaupungin keskustassa Le Caveau -nimisen tasokkaan ravintolan myöhäisiin illallisiin. Kokoonkutsujana ja varmasti ison laskun maksajana toimi aina Patricia.

Noita Patin työporukoilleen järjestämiä illallisia istuttiin rennosti aina siellä, missä väki ja Pat olivat jotoksella. Rooma, Moskova, Tukholma, Oslo, Praha, Lake Placid, Sarajevo... Useilla lehtikuvalaisilla ja sanomalaisilla on erilaisten kisamuistojen joukossa välillä uupuneittenkin osallistujien hilpeitä illallisia.

Toinen kertomus. Iranin vallankumouksen kuohuissa.

Iranin vallankumous 70-luvun lopulla aiheutti kuukausia jatkuneen uutisseurannan maailmalla. Länsimaisten journalistien oli vaikea saada tapahtumien polttopisteeseen Iranin viisumia ja etenkin USA:laisille se oli lähes mahdotonta.

Me suomalaiset tiedonvälittäjät olimme mullahien mielestä luotettavia. Viisumin sai lyhyellä varoitusaajalla Iranin Tukholman lähetystöstä. Lehtikuvalle tilanne aiheutti vilkasta kuvakysyntää maailmalla.

Pat lähetti kuvaajiansa Teheraniin aina tarvittaessa. Itse työskentelin kuohuvassa kaupungissa ja maakunnissa useita viikkoja kahteen otteeseen. Kuvani levisivät UPI:n kansainvälisessä verkossa kaikkialle maailmaan, niitä julkaistiin kymmenissä sanomalehdissä ja jopa Lifessa ja Sternissä.

Keikat olivat aika raskasta ryynnäämistä. Viikot Teheranissa tuntuivat pitkiltä, varsinkin kun paluulippua ei ollut valmiina, se piti varata erikseen.

Toinen keikkani Teheraniin oli kestänyt jo viikkoja, kun sovin palaavani kotiin. Hankin lipun ja valmistelin lähtöä. Sitten paluulentoa edeltävänä päivänä levottomassa kaupungissa räjäyteltiin autopommeja.

Sain Patilta LK:n toimituspäällikön kautta käskyn, pyynnöksi puettuna, jäädä vielä joksikin aikaa. Olin aika kypsytynyt taas kerran, nyt paloi pinna. Haukuin toimituspäällikölle Patin käskyn arvellen sen perustuvan enemmänkin ahneuteen kuin journalistiseen tarpeeseen.

Viikon kuluttua palasin Helsinkiin. Kotona reissua kiiteltiin, kuvia oli myyty runsaasti ja kuvatoimisto teki katetta. Kaikki oli hyvin.

Iranin reissuilla usein ainut toimiva puheyhteys oli Teheranin UPI:n kiinteä kuvalinja maailmalle. Sillä linjalla pidin kotitoimitusta lyhytsanaisesti ajantasalla ja koska kotiin en voinut soittaa, välitti Pat itse aina terveiseni nuorelle vaimolle. ”Hyvin sillä siellä menee, älä huolehdi”, sai vaimo kuulla viikottain.

Kuukausia reissun jälkeen LK:n arkisto sai tilauksen joistain ottamistani Teheran-kuvista. Negatiivit olivat kateissa, niitä etsittiin kiivaasti.

Pat kyseli negojeni perään. ”Toitko negat aivan varmasti tullessasi takaisin. Ne olisi nyt hyvä löytää. Muistan hyvin, että otit ne kuvat Teheranissa sinä päivänä kun suutuit minulle peruuntuneen paluun takia ja haukuit minut puhelimesta toimituspäällikölle.”

Negat löytyivät ja minulle selvisi toimituspäällikön raportoineen aikoinaan eräästä puhelusta.

Kolmas kertomus. Passiongelmia.

Saddam Hussein aloitti Irakin ja Iranin välisen sodan syyskuussa 1980. Koska Suomesta pääsi Irakiin helposti, päätti Pat, että minä lähdän heti yrittämään rintamalle. Lehtikuvan hyvät kansainväliset yhteydet takaisivat uutiskuville menekkiä.

Parissa tunnissa pakkasin kaiken valmiiksi aamuista lentoa varten. Kaivoin jostain kirjasesta vielä pähkinänkuoritietoa keikkakohteesta.

Nopeasti selvisi, että Bagdadiin ei kannata edes yrittää, jos passissa on Israelin leima. Ja minulla oli. Yksi työmatka oli äskettäin suuntautunut Tel Aviviin, jossa passiini oli lätkäisty Israelin leimat.

Soitin myöhään illalla Patille. Hän päätti, että joku muu lähtee vielä lyhyemmällä varoitusaajalla kuin minä. Hans Paul lähti.

Seuraavana päivänä Pat moitti, että olin antanut israelilaisten leimata passini, leiman kun olisi kuulemma voinut saada erilliselle paperille. Enpä sitä tiennyt. Sain kumminkin ohjeen hankkia heti rinnakkaispassin, jolla voisi sitten seuraavalla kerralla lähteä matkaan.

Passitoimiston miesvirkailijalla oli huono päivä. ”Kuulkaas nyt herra Kotilainen, tämä on passitoimisto eikä mikään Valintatalo. Näillä asioilla ei leikitä. Ette saa.”

Pat kuuli passivirkailijan päätöksestä. Hän sanoi palaavansa kohta asiaan.

Pian puhelin soikin. Passitoimiston miesvirkailija soitti. ”Herra Kotilainen, voisitteko tulla käymään uudelleen, teen teille rinnakkaispassin.”

En koskaan tullut kysyneeksi, kenelle Pat soitti. Mutta työmatkat jatkuivat passia tarpeen mukaan vaihtaen.

Neljäs kertomus. Kisamatkalla Moskovassa.

Moskovan olympialaiset 1980 olivat Lehtikuvalle vahva voimannäyte. Pat vei kisoihin joukkueen, jossa oli kuvaajat, kuvatoimittajat, kopistit ja koneitten hoitajat, arkistovirkailija, tulkki ja vaikka ketä.

Ennen kisoja Luddalla pakattiin konttiin kaikkea mahdollista, mitä Moskovassa toimimiseen tarvittaisiin. Suuri määrä labbistarvikkeita, suurennuskoneita, kehityskoneita, telefotolähtimiä, vedostuspaperia, kemikalioita, sähkötarvikkeita, kirjoituskoneita, liimatuubeja, kyniä, klemmareita, koko se infra, mitä toimivan kuvatoimiston tarpeisiin vaadittiin tavallaan keskellä ei mitään.

Kisat sujuivat neuvostotyylisiin. Kaupungista oli viety iso osa lapsista pioneerileireille ja tuhansilta yksityisautoilijoilta oli kerätty tekosyillä ajokortteja kuivumaan kisojen ajaksi. Moskovalaisten elämä oli kontrolloitua. Kaduilla ei ollut ruuhkia, myös olympialiikenne rullasi.

Ajoin työsuhdeautoni Helsingistä Moskovaan. Auto sai merkittäviin etuoikeuksiin sallivan olympia-tunnuksen ja sillä ajettiin tuhatta ja sataa pitkin ns. Kremlin kaistoja kisapaikalta toiselle. Välimatkat olivat pitkiä, ajoimme kollegan kanssa kisojen aikana Moskovan alueella parissa viikossa yli kaksi tuhatta kilometriä.

Olympiakaupunki oli asiallisen ystävällinen ja huolehtivainen kisatöntenkijöille. Tapahtumat oli suunniteltu pilkulleen etukäteen ja suunnitelmat useimmiten pitivät, pilkulleen. Erilaisia akkreditointeja, proopuskoita, lippuja ja lappuja tarvittiin suuria määriä, mutta kun ne oli saanut, kaikki toimi.

Lupien hankinnan mestari oli Pat. Hän osasi neuvostotoimitsijoiden käsittelyn, saimme pääsyn lähes kaikkialle, minne halusimmekin. Yhteistyö UPI:n kuvapuolen kanssa sujui mainiosti. Kuvapomot arvostivat suuresti Patin itänaapurin tapojen tuntemusta ja taitoa selvittää kisaongelmista mahtavassa Neuvostoliitossa.

Vähäisenä vapaa-aikana nautimme kisakaupungin antimista. Taksit, joita kutsuimme pankkisiirroiksi, vaihtoivat markkamme ruhtinaalliseen kurssiin rupliksi. Niinpä joskus söimme oikeaa mustaa kaviaaria ruokalusikalla ja siemailimme vaaleanpunaista sampanskoeta suoraan pullon suusta.

Kisakeskuksessa oli myös virallinen rahanvaihtotoimisto. Ainut tuntemani asiakas, jonka joskus siellä näin, oli Pat.

Kisat loppuivat, tuli aika ottaa ryhmäkuva työn sankareista. Kokoonnuimme joukolla Punaisen Torin tuntumaan kuvaa varten. Tunnelma oli huojentunut ja leppoisa TJ-tunnelma.

Kuvan ottamista seurasi vieressä yksinäinen miliisi. Kun kuva oli otettu, tuli neuvostopoliisi tohkeissaan luoksemme ja osoitti vaativasti kadulle tumpattua

tupakkaa. Ei ollut epäilystäkään; hän vaati tumpin poimimista putipuhaalta asvaltilta. Kenelläkään ei ollut aikomusta toimia ja puhtoiseen ja prässättyyn virkapukuun pukeutunut miliisi alkoi korottaa ääntään ja tarttui pilliinsä.

”Nostakaa nyt se tumpi, niin päästään kotiin”, naurahti Patricia. Joku sen taskuunsa poimi. Alkoi pitkä ajomatka kollegan kanssa halki liikuttavan tarkkaan vartioidun läntisen Neuvostoliiton kohti Vaalimaalla odottavia avoimia sinivalkoisia puomeja.

Viides kertomus. Manun mukana USA:ssa.

Presidentti Mauno Koiviston ensimmäinen valtiovierailu USA:han 1983 oli kansakunnan kannalta tärkeä matka. Koivisto tapasi Valkoisessa Talossa presidentti Ronald Reaganin, hän myös puhui YK:ssa, jossa tapasi maailman johtajia ja sai kansainvälistä huomiota Suomelle.

Yli viikon mittaisella matkalla Koivisto kävi Washingtonin ja New Yorkin lisäksi myös Los Angelesin lähistöllä tapaamassa Texasin miljonäärejä apulaissieriffin asuun sonnustautuneena, revoveria heilutellen ja Houstonissa tutustumassa Nasan saavutuksiin.

Koivistoa seurasi matkalla iso joukko kotimaista mediaa. Hesariin kirjoittivat tärkeästä matkasta silloiset politiikan toimittaja Janne Virkkunen ja toinen HS:n USA:n kirjeenvaihtajista, Tuija Verkkola. Myös minä olin päässyt mukaan unelmakeikalle HS:n lehtikuvaajana.

Kirjoittavat toimittajat lähettivät raporttinsa kotitoimituksiin ”kuplillaan”, yhteydet lännestä toimivat moitteettomasti. Kuvaajien arkea oli vielä filmikamerat, negojen kehittäminen, kuvien vedostaminen ja niitten analoginen lähettäminen telefotoina pitkin kiinteitä puhelinlinjoja.

Monille reissuille kuvaajat raahasivat mukanaan kameroitten lisäksi satakiloisen määrän matkalabbista ja telefotolähetintä ja tuskailivat hotellien kylppäreihin viritetyissä pimiöissä kehittäen ja kopioiden ja stressaten kirjaviien puhelinyhteyksien kanssa.

Mutta tällä Amerikan keikalla kaikki oli toisin. Lehtikuva toimi silloin hyvin läheisessä yhteistyössä amerikkalaisen uutistoimisto UPI:n kanssa ja Patricia Seppälä oli järjestänyt kaiken hyvin helpoksi ”pojilleen”. Lehtikuvan oman kuvaajan Ari Ojalan kanssa saatoimme keskittyä kaiken teknisen sähläämisen sijasta varsinaiseen tehtävään, kuvaamiseen. UPI:n kuvatoimistot matkan eri kaupungeissa antoivat parastaan, saimme kuvamme aikaerosta huolimatta ajoissa ja hyvälaatuisina Helsinkiin. Näytimme mukana seuraavien toimittajien juttujen tueksi suomalaisille lukijoille uutiskuvin presidenttimme tekemiset silloisessa maailman mahtavimmassa valtiossa.

Ihmettelimme Arin kanssa, kuinka helppoa ja kivaa olikaan olla tällaisella keikalla. Saimme UPI:lta juuri sellaista apua, joka helpotti reissuamme ratkaisevasti. Kaikissa UPI:n toimistoissa meitä autettiin kuin omaa väkeä, ihastelimme amerikkalaisten ystävyyttä ja avunantoa.

Yhtenä varhaisena sunnuntaiamuna Los Angelesin downtownin pilvenpiirtäjäkeskustassa olleessa UPI:n kuvatoimistossa meille Arin kanssa valkeni jotain.

Muutoin autiossa toimituksessa meitä odottivat hyvin ystävälliset esimies John, kopisti Jane ja telefoto-operatööri Jim. Jane kehitti filmirullamme, valitsimme niistä lähetettävät ruudut ja pian meillä oli valmiit paperikuvat

lähetettäväksi villisti piipittävän ja vinkuvan telefotolähettimen pyörivällä rummulla Helsinkiin UPI:n kiinteässä verkossa.

Siinä kuvien pyöriessä lähettimen rummulla, 5–6 minuuttia per kuva, oli aikaa jutustella. Jane, nuorehko hauska nainen, katseli hieman ihmeissään Johnia ja sanoi: ”John, mä en ole koskaan nähnyt sua täällä duunissa sunnuntaiaamuna.” John, keski-ikäinen esimies, vastasi: ”Jane, en kait ole koskaan ollutkaan täällä sunnuntaiaamuna. Olen kumminkin ollut UPI:n hommissa niin kauan, että tiedän oikein hyvin, että kun puhelimeni soi ja Patricia Seppälä Lehtikuvasta soittaa mulle ja sanoo *hyppää John* – niin mä ihan varmasti hyppään. Hyppään, vaikka en ole koskaan häntä tavannutkaan.”

Reissu alkoi ja loppui. Suomen kansa oli hyvin informoitu myös lehtikuvien matkan eri vaiheista. Koivisto avasi ovia länteen.

Vuosia myöhemmin Ari kertoi käynnistään Patricia Seppälän kanssa UPI:n pääkonttorissa New Yorkissa. ”Olo oli aika hämmentävä, kaikki hymyilivät, tervehtivät, olivat niin ystävällisiä, kuin olisimme olleet omistajia..”

Kuudes kertomus. Uusille urille.

Patricia Seppälä oli Lehtikuvan omistajana ja johtajana ristiriitainen, voimakastahtoinen ja vaikutusvaltainen kosmopoliitti. Hän tunsi hyvin työntekijöittensä ja firmansa asiat. Hän oli vaativa ja suora ja palkitseva pomo olipa kyse henkilöistä tai kirjekuorista. Työntekijät kunnioittivat ja jotkut myös pelkäsivät Patia, monet pitivät hänestä paljon, jotkut vähemmän. Lehtikuvassa oli enimmäkseen pitkäaikaisia työntekijöitä, joista monet olivat tottuneita heitä puolustavan perheyhtiön huolenpitoon ja vakauteen. Elettiin Sanomien kulta-aikoja ennen pörssiyrityksen kylmiä tuulia.

Kaikki tiesivät, että Lehtikuvasta oli vaikea siirtyä töihin yhtiön sisällä esim. Hesariin tai Iltsuun. Pat ei halunnut väkensä lähtevän ja se ymmärrettiin myös muualla yhtiössä.

Lehtikuvaajan työ kansainvälisten verkostojen kuvatoimistossa oli lähes etuoikeutettua. Mahdollisuus nähdä ja kokea ja kuvata ympäröivää maailmaa huimalta näköalapaikalta oli palkitsevaa.

Se oli myös säännöllisen epäsäännöllistä, aika raskasta työtä, opettavaista, kiehtovaa, mutta vaativaa.

Monipuolisen kuvatoimiston kuvaajille tuli kotimaa hyvin tutuksi. Reissuja tehtiin myös usein kymmeniin muihin maihin eri mantereille.

Vuosien myötä työn merkitystä tuli punnittua. Kuvatoimistossakin tietyksi keskusteltiin asioista ja arvostettiin kuvajournalismia. Jotkut asiat oli kumminkin huomioitava. Tutuiksi käyneet hokemat ”Hyvä kuva ja heti pois” ja ”Hyvä kuva on myyty kuva, vielä parempi monen kertaan myyty” jne eivät aina kannustaneet. Myös liki 200 matkavuorokauden vuodet olivat haasteellisia yksityiselämälle.

Silloisen kotimaan sanomalehdistön puoluesidonnaisuudet heijastuivat kuvatoimistokuvaajan työhön, etenkin kun kuvattiin yhteiskunnallisia tapahtumia. Puhtaasti uutisessa pitäytyminen ei aina miellyttänyt kaikkia maksavia asiakkaita. Myös vakiasiakkaitten maakunnallisuudella oli selvä vaikutus, jopa uutiskuvauksessa.

Monien vuosien Pressfoto- ja Lehtikuva-rupeaman jälkeen aloin pohtia työlleni vaihtoehtoja. Unelmani oli kauan ollut päästä joskus Hesarin kuvatoimituksen riveihin. Mutta siirtyminen sinne ei olisi helppoa.

Sitten kerran koitti epätodellinen ja uskomaton päivä. Samana unohtumattoman merkillisenä päivänä kaksi eri tahoja tarjosi minulle uutiskuvaajan työtä muualla kuin Sanomissa!

Nyt tai ei koskaan -tilaisuus oli koittanut. Patrician kuuluisassa lasikopissa kerroin hänelle tilanteeni. Lähtisin nyt kokeilemaan jotain uutta. Mutta ensin kumminkin haluaisin kysyä Hesarin kuvatoimituksen päälliköltä, olisiko siellä tilaa minulle. Jos siis Pat ei panisi kamppiin.

Pitkään Patricia katsoi ystävällisesti silmiini. Muutama imaisu aina käryvästä Salemista, sitten hän tarttui puhelimeen ja näppäili sisäpuhelun HS:n päätoimittajalle. ”Hei Tero, Pat tässä. Toi Kotilaisen Hessu on lähdössä Lehtikuvasta, se tulee Hesarin kuvatoimitukseen töihin. Sopikaa keskenänne loput.”

Poistuin leijuen ystävällisten sanojen saattelemana tupakan ja mustan spanielin tuoksuista akvaariosta.

Kaikki tapahtui nopeasti. Pian yhtenä iltana istuttiin läksiäisiä Rikussa, Kulmalla, monelle hyvin tutussa olohuoneessa. Usein kakofonisessa metelissä, sakeassa tupakansavussa, vilisi tuttuja kasvoja Sanomista. Oli hauskaa.

Muistoksi Patin valtakuntaan jääviltä kollegoilta sain komean heittokalastusperhon. Eräs lajiin hurautanut kollega oli sitonut taitavasti suureen kullattuun koukkuun värikkäitä kalkkunan sulkia.

Kaikkihan sen tiesivät, että Patin ilkeämpi lempinimi oli kalkkuna.

Seitsemäs kertomus. Irrallisia muistoja.

Patricia seurasi myös entisten työntekijöittensä tekemisiä. Jos pärjäsi vaikka kuvaajien kisoissa tai täytti pyöreitä vuosia, ilmestyi työpöydälle tutulla käsialalla kirjoitettu onnittelukortti ja pullo sampanjaa.

Patrician loppiaisjuhlat kotonaan Kaivopuistossa jatkuivat vuosia. Lehtikuvan oman väen lisäksi kutsuttuja olivat kaikki talon kuvaajat ja kuvatoimittajat. Ne olivat hyviä juhlia.

Sanomien mentyä pörssiin kylmeni moni asia. Perheyhtiön tekemät talokohtaiset sopimukset vahvan toimitusosaston kanssa mm. uudesta tekniikasta ja tekijänoikeuksista olivat uudelle järjestelmälle punainen vaate. Hesarin kuvaajilta haluttiin pois taloudelliset tekijänoikeudet. Oikeutemme esim. myydä kuvia pienin rajoituksin ulkopuolisille haluttiin lopettaa. Yhtiön muilla lehdillä, etenkin *Iltsulla*, oli mahdollisuus käyttää Hesarin kuvaajien kuvia, mutta vain maksamalla niistä korvaus. Parhaimmillaan tuo sopimus tuotti tuntuvan lisän palkkaan. Se ei mahtunut pörssiyhtiön ymmärrykseen.

Sanomien lakimies Kerstin Rinne kutsui Hesarin kuvaajat palaveriin, joka oli pikemminkin käskynjako- ja ilmoituskokous. Rinne kuvaili, kuinka perheyhtiön hyssyttelevä henkilöstöpolitiikka oli nyt ohi ja kuinka esim. kuvaajien kanssa tehdyt tekijänoikeuksiin liittyvät talokohtaiset sopimukset purettaisiin. Yhtiö ei maksaisi enää sovittuja korvauksia. Rinne oletti meidän hyväksyvän pörssiyhtiön sanelun ja ehdotti, että suosiolla allekirjoittaisimme uuden sopimuksen.

Rinteen käytös oli tyrmistyttävää. Emme olleet tottuneet sellaiseen hyökkäykseen missään tilanteessa työnantajamme suunnalta.

Joku meistä provosoiduista totesi Rinteelle, että hän ei taida tuntea lehtikuvausta ja sen sääntöjä ollenkaan. Tuohtunut Rinne kertoi tietävänsä valokuvauksesta kaiken, olihan hänen miehensä innokas harrastajakuvaaja.

Emme allekirjoittaneet uutta ”sopimusta”. Monet meistä kuvaajista ärsyntyivät kun ärsytettiin. Myös eräs vanhimmista kuvaajista, Patrician kanssa vuosia kentillä rynnännyt vanhanajan sanomalainen, pahoitti mielensä. Hän keskusteli asioista Patrician kanssa. Rinne ei enää ottanut meihin yhteyttä.

Kustantajien silloisen mallin mukaan tekijänoikeuksiin kajottiin koko rintamalla. Työntekijöitten SSL myöntyi moneen. Hesarinkin kuvaajat joutuivat luopumaan suuresta osasta taloudellisia oikeuksia. Myimme ne paljon myöhemmin, vaiheikkaan väännön jälkeen, kohtuulliseen hintaan. Päätoimittaja Janne Virkkusen kanssa käytiin muodollisen sopuisia neuvotteluita. Lopulta myyntihinta määräytyi työvuosien ja arkistotilastojen mukaan. Monet myivät tuhansilla ja kaikki saavat edelleen (2019) euroja satunnaisista julkaisuista.

Helsingin Sanomain Säätiö

PL 367

00101 Helsinki

www.hssaatio.fi